Shahid Bahonar University of Kerman

Journal of Comparative Literature

Print ISSN: 2008-6512 Online ISSN: 2821-1006

Homepage: https://jcl.uk.ac.ir

Iranian Society for the Promotion of Persian Language and Literature

A Comparative Study of Social Motifs in the Poetry of Simin Behbahani and Gülten Akın*

Somaye Aghababaei[1]✉

1. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Allame Tabataba' University, Tehran, Iran.
aghababaeisomaye@atu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received: 23 Novmber 2025
Received in revised form: 9 March 2026
Accepted: 3 M2y 2026
Published online: 1 July 2026

Keywords:
Comparative Literature,
Social Motif,
Pain and Suffering,
Simin Behbahani,
Gülten Akın.

ABSTRACT

Comparative literature, by examining texts within diverse cultural contexts, makes it possible to identify similarities and differences in human experiences as reflected in the literature of different nations. Contemporary Iranian and Turkish literature—especially women's poetry—**constitutes** an important arena for representing suffering, resistance, and social issues. This study aims to comparatively examine the representation of social motifs in the poetry of Simin Behbahani and Gülten Akın. Using a qualitative approach and comparative content analysis, a selection of poems by both poets is analyzed with regard to recurring motifs such as poverty, female suffering, inequality, despair, and resistance. The main research questions address which social motifs are represented in the poetry of these two poets and what similarities and differences exist in their modes of representation. **The** findings indicate that Behbahani, employing an emotional and imagistic language, primarily portrays suffering and poverty within the framework of urban and female experiences, while still leaving room for hope. In contrast, Akın, through a realistic and critical voice, presents these concepts in connection with historical and political structures and collective experiences. In the poetry of both poets, **these** motifs play a meaning-organizing role and guide the reader toward the poems' core intellectual concerns; however, differences in their approaches reflect the distinct social and historical conditions of the two countries. Overall, the poetry of both poets expresses a shared concern for **the pursuit of justice** and resistance against human suffering.

*Cite this article: Aghababaei, S. (2026). A Comparative Study of Social Motifs in the Poetry of Simin Behbahani and Gülten Akın. *Journal of Comparative Literature*, 18 (34), 1-29. http//doi.org/ 10.22103/jcl.2026.26371.3909

© The Author(s).

Publisher: Shahid Bahonar University of Kerman.
DOI: http//doi.org/ 10.22103/jcl.2026.26371.3909

1. Introduction

Comparative literature, as an interdisciplinary branch of literary studies, examines the relationships, mutual influences, and points of convergence and divergence among literary works across diverse cultures and nations. This approach facilitates a deeper understanding of shared human experiences within different linguistic and cultural contexts, demonstrating how literature can reflect the social, historical, and ideological concerns of nations. In this regard, the contemporary literature of Iran and Turkey, particularly poetry, serves as a significant arena for representing the lived experiences of people through metaphorical and artistic language. The contemporary era in both countries has been marked by major social and political events—such as war, poverty, political discourse, discrimination, and social constraints—which have laid the groundwork for the emergence of committed and social literature. In such a context, poets, alongside creating linguistic beauty, have transformed poetry into a tool for expressing social issues and protesting inequalities. Simin Behbahani in Iran and Gülten Akın are among the most prominent **female poets** in this field, whose poetry has become a collective voice for resistance, the pursuit of justice, and the expression of social suffering.

Within the framework of social studies, poetry acts as a mirror of social realities. In this context, the concept of the "social motif" can be employed. A motif **is defined as** a recurring element in a poetic text that is directly linked to social issues, problems, and structures, drawing the reader's attention to these realities through repetition and emphasis. **Such** motifs include inequality, violence, poverty, discrimination, or the hope for change, serving as tools for social analysis within literature. A comparative study of social motifs helps to clarify the relationship between the poet's individual experience and the collective conditions of society. **Comparative analysis reveals** that Behbahani and Akın offer different representations of social suffering and problems using social motifs. The social and cultural conditions of each country determine the form and content of these motifs, leading to distinct differences in the representation of similar issues.

Simin Behbahani lived in a society shaped by the Iran-Iraq war, urban poverty, the lives of the middle and lower classes, and social restrictions on women. Consequently, her poetry is replete with images **of** the home, the mother, the child, the street, the empty table, the ailing body, and broken hope. In contrast, Gülten Akın grew up in a social context where political violence, ethnic discrimination, migration, rural poverty, and social and environmental crises **were prominent**. For this reason, her poetry exhibits a more structural and collective approach to social suffering, focusing **specifically** on the fate of common people, the impoverished, and the ideal of freedom. Nevertheless, both poets, by focusing on collective experience and social issues, have transformed the language of poetry into an instrument for expressing human pain and hope, proving that poetry can simultaneously generate literary beauty and social awareness.

Research Questions and Hypotheses :

1. Which social motifs are represented in the poetry of Simin Behbahani and Gülten Akın? Considering their respective socio-cultural contexts, both poets **represent** similar social motifs—such as poverty, violence, discrimination, and hope—through distinct artistic and thematic **approaches**.

   2.What are the similarities and differences in the representation of these motifs? Despite linguistic and cultural disparities, the shared social motifs in the poetry of both authors **reflect** collective anxieties and lived experiences; however, variations in **their imagery** and structural approaches result in **distinct** modes of representation.

2. Methodology

This research employs a comparative-analytical method within an interdisciplinary framework to examine the intersection of literature and society in the poetry of Simin Behbahani and Gülten Akın. The research process involves **identifying** recurring social motifs in the works of these two poets **and analyzing them** in relation to the historical, political, and cultural contexts of Iran and Turkey. To this

end, **this study examines** the representations of collective suffering, inequalities, and social protests in the poetry of these two **poets to demonstrate** how individual lived experiences are transformed into a symbolic and collective language. The ultimate goal of this methodology is to understand the **similarities and differences in** how these two poets artistically engage with the crises of their era and how social realities are reflected through the lens of poetic metaphors.

3. Discussion

The comparative analysis of **the poetry of** Simin Behbahani and Gülten Akın reveals that both poets have transcended the personal aspects of "feminine language," transforming it into a tool for critiquing power structures and inequality. While both utilize everyday objects and domestic spaces—such as pillows, rugs, and children's shoes—to make the concept of poverty tangible, the context of this representation differs. Behbahani, by focusing on urban poverty and employing dark humor and narrative storytelling, depicts suffering within the social and urban fabric of Iran. In contrast, Akın adopts a structuralist approach, exploring poverty in connection with migration, marginalization, and ethnic discrimination in Turkey. A fundamental difference between the two lies in their "scope of vision." Behbahani emphasizes the emotional and individual experience resulting from injustice, whereas Akın, through multi-voiced narratives and collective symbols, represents poverty as a generational and structural legacy. In essence, the literary devices in Behbahani's poetry serve to "evoke compassion and social awareness," while in Akın's work, these devices lean toward highlighting "collective resistance and systematic critique." Ultimately, both poets have succeeded, through the "embodiment of language," in transforming pain from an abstract concept into a sensory and palpable reality, where the poet's small home **serves as a microcosm** reflecting the larger crises of society.

4.Conclusion

The findings derived from the comparative analysis of shared thematic motifs in the poetry of Behbahani and Akın indicate that motifs are not merely recurring linguistic and visual elements; rather, they constitute the very foundation of their feminine, social, and political worldviews. Both poets utilize the concept of the motif to organize meaning, guide the reader's perception, and solidify the central message of their poetry, although the methods employed to achieve these goals differ in their respective works. Despite the distinct cultural and historical trajectories of Iran and Turkey, both poets focus on a shared set of motifs, such as poverty, violence, injustice, inequality, despair, regret, oppression, and the suffering of women. This commonality reflects the "Middle Eastern female poetic experience"—an experience forged under historical pressures, social constraints, structural discrimination, and emotional suffering, **which is represented** through recurring semantic and visual patterns.

The differences primarily emerge in the social, historical, and gendered contexts of these motifs. The motif of poverty in Behbahani's poetry is largely individual, urban, and emotional; however, in Akın's poetry, poverty is inherently structural, encompassing historical, ethnic, political, and environmental dimensions. This distinction suggests that while poverty in Behbahani's work stems from the living conditions of urban classes and women, in Akın's work, it is a direct consequence of power structures, history, and politics. Injustice and inequality form another common ground between the two poets, yet their perspectives on the nature of injustice differ. Behbahani focuses primarily on gender injustice, suppressed love, female deprivation, familial pressures, and the restriction of roles; inequality in her poetry is palpable and mundane. In contrast, Akın views injustice through the lens of political power, ethnic discrimination, oppressive structures, and state policies. Similarly, the motifs of despair and regret are prominent in both. In Behbahani's poetry, despair is an emotional sorrow,

whereas in Akın's work, it is more political—a despair resulting from centuries of violence, displacement, discrimination, and injustice. Consequently, regret in Akın's poetry is less personal and more a reflection of collective history. The oppression and suffering of women remain the most central shared motif. Behbahani views women's suffering from an emotional, familial, and individual perspective, where the woman is an abandoned or vulnerable being seeking love, security, and peace in an unequal world. Akın, however, situates female suffering within the heart of power structures, where the female body serves as a site of violence. The linguistic and literary techniques of both poets play a crucial role in representing these motifs. Behbahani employs sensory metaphors, tangible imagery, and everyday objects to represent female suffering and poverty from an emotional and urban perspective, utilizing dark humor, irony, and emotional narratives. Conversely, Akın utilizes symbolic language, mythological references, mental imagery, and fragmented syntax to portray women's suffering as a social, structural, and historical phenomenon, viewing poverty and violence as direct outcomes of discrimination and political hegemony. Despite these differences, both poets utilize feminine language and literary devices—such as metaphors, sensory imagery, corporeal representations, repetition, and emotive narratives—to critique inequality and represent the shared suffering of women. Consequently, their poetic language serves as a tool for exposing poverty, violence, despair, and inequality across two different cultural contexts. Ultimately, this research demonstrates that the commonalities between Behbahani and Akın are not limited to themes but extend to fundamental similarities in their worldviews and the social function of their poetry.

References [in Persian]

Avartein-Zadeh, Bahram, & Mostafaviniya, Seyyed Mohammad-Reza (2019). *"*The Influence of Literary Elements on the Expression of Social Motifs: A Comparative Study of the Poetry of Ahmad Matar and Hossein Esrafeili Based on the American School*." Applied Linguistic Studies*, Vol. 3, No. 1, pp. 103–124 (in Persian).

Behbahani, Simin (2005). *Collected Poems.* Tehran: Negah (in Persian).

Fattouhi, Mahmoud. (2011). *Stylistics: Theories, Approaches, and Methods*. Tehran: Sokhan (in Persian).

Hallaji, Abbasali. (2019). "Motif, Theme, and its Function in Explaining Sadegh Chubak's and Jalal Al-e Ahmad's Views on Human and World." PhD Dissertation (in Persian).

Kouchari, Reza; Sadr-al-Din, Ardeshir; & Yegani, Mostafa (2022). *"*A Comparative Study of the Most Important Social Themes in the Poetry of Qasem Haddad and Ahmad Shamlu*." Comparative Literature Studies*, Vol. 16, No. 62, pp. 29–44 (in Persian).

Parsanasb, Mohammad (2009). *"*Motif: Definitions, Types, Functions, and Related Issues*." Literary Criticism*, Vol. 2, No. 5, pp. 7–40 (in Persian).

Rezaeiat, Fahimeh (2019). *Criticism and Analysis of Motifs in Goli Taraghi's Short Stories.* MA Thesis (in Persian).

Salimi, Ali, & Alibeyki, Safiyeh (2025). *"*A Comparative Analysis of the Themes of Protest and Peace in the Poetry of Seyyed Hassan Hosseini and Mahmoud Darwish Based on the American School*." Research in the Teaching of Arabic Language and Literature*, Vol. 7, No. 2, pp. 176–195. (in Persian).

Sharif-Pour, Enayatollah, & Soleimani, Zahra (2019). *"*A Comparative Study of Social Themes in the Poetry of Nima Yushij and Ahmad Shawqi*." Comparative Literature*, Vol. 11, No. 20, pp. 101–118 (in Persian).

Souri, Hassan (2022). *"*The Poetry of Rahim Moeini Kermanshahi and Ilya Abu Madi in the Mirror of Comparative Literature*." Comparative Literature Studies*, Vol. 12, No. 4, pp. 45–64 (in Persian).

Taghavi, Mohammad & Dehghan, Elham. (2009). "What is a Motif and How Does it Form?" *Literary Criticism*, No. 8, pp. 7–31 (in Persian).

Taghavi, Mohammad & Dehghan, Elham. (2011). "Motif: Types and Applications in the Fictional Works of Sadegh Hedayat." *Literary Criticism*, Vol. 4, No. 13, pp. 91–115 (in Persian).

Tajabadi, Sepehr, & Shahvardiani, Nahid (2019). *"A Comparative Study of Central Themes in the Poetry of Ahmad Shamlu and Charles Baudelaire." Research in Contemporary World Literature*, Vol. 24, No. 1, pp. 167–192 (in Persian).

References [in English & Turkish]

Akın, G. (1996). *Toplu Şiirler 1956-1991*. İstanbul: YKY.

Akın, G. (1998). *Sessiz arka bahçeler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Akın, G. (2000). *Toplu şiirler II: 1979–1998* (Genişletilmiş 2. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Akın, G. (2007). *Kuş Uçsa Gölge Kalır*. İstanbul: YKY.

Akın, G. (2008). *Uzak Bir Kıyıda 1984-2003*. İstanbul: YKY.

Akın, G. (2009). *Celâliler Destanı*. İstanbul: YKY

Akın, G. (2013). *Beni sorarsan*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Altunsoy, Ş. (2017). *Female subjectivity in the poetries of Eavan Boland, Kathleen Jamie and Gülten Akın* (Doctoral dissertation, Middle East Technical University).

Asiltürk, B. (2015). *Gülten Akın şiirinde dönemler*. İstanbul: Dergipark.

Dinçer, F. (2011). *In-response to the western image of the oppressed Turkish woman: Voices of Turkish poets*. International Journal of Social Research.

Durmuş, G. (2023). *Gülten Akın'ın mevsimsel döngüyü işlediği şiirlerinde toplumcu gerçekçi poetikanın izleri*. İstanbul: SUTAD

İlhan, N. (2012). *Gülten Akın şiirinde kent, göç ve gecekondu algısı*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1(4), 85–106.

Kömür, Y. (2023). *Gülten Akın'ın şiirlerinde "ayna" imgesinin anlam çağrışımları*. İstanbul: ASM Journal.

Okçul, M. (2022). *Gülten Akın poetikası*. İstanbul: Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Yıldız, E. (2018). *Elinin hamuruyla erkek işine karışan bir şairin, Gülten Akın'ın poetikası*. İstanbul: UDEKAD.

ادبیات تطبیقی
شاپا چاپی: ۶۵۱۲ - ۲۰۰۸ شاپا الکترونیکی: ۱۰۰۶ - ۲۸۲۱
Homepage: https://jcl.uk.ac.ir

مطالعهٔ تطبیقی موتیف‌های اجتماعی سیمین بهبهانی و گُولتن آکین*

سمیه آقابابایی[۱]

۱. استادیار، بخش زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. aghababaeisomaye@atu.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۰۲
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۲/۱۸
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۱۳
تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۱۰

کلیدواژه‌ها:
ادبیات تطبیقی،
موتیف اجتماعی،
درد و رنج،
سیمین بهبهانی،
گولتن آکین.

چکیده

ادبیات تطبیقی با بررسی متون در بسترهای فرهنگی گوناگون، امکان شناخت شباهت‌ها و تفاوت‌های تجربه‌های انسانی در ادبیات ملل را فراهم می‌کند. ادبیات معاصر ایران و ترکیه، به‌ویژه در شعر زنان، بستری مهم برای بازنمایی رنج و مسائل اجتماعی است. این پژوهش با هدف بررسی تطبیقی بازنمایی موتیف‌های اجتماعی در شعر سیمین بهبهانی و گُولتن آکین انجام شده‌است. پژوهش با روش کیفی و تحلیل محتوای تطبیقی، مجموعه‌ای از اشعار دو شاعر را از منظر موتیف‌های تکرارشونده‌ای چون فقر، رنج زنانه، نابرابری، ناامیدی و غیره بررسی می‌کند. پرسش‌های اساسی پژوهش این است که چه موتیف‌های اجتماعی در شعر این دو شاعر بازنمایی می‌شوند و چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی در شیوهٔ بازنمایی این موتیف‌ها وجود دارد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بهبهانی با زبانی عاطفی و تصویری، رنج و فقر را عمدتاً در بستر تجربه‌های شهری و زنانه بازنمایی می‌کند و درعین‌حال روزنه‌ای از امید باقی می‌گذارد. در مقابل، آکین با بیانی واقع‌گرا و انتقادی، این مفاهیم را در پیوند با ساختارهای تاریخی و سیاسی و تجربه‌های جمعی طرح می‌کند. موتیف‌ها در شعر هر دو شاعر، نقش سازمان‌دهندهٔ معنا را دارند و مخاطب را به‌سوی هستهٔ اندیشگانی شعر هدایت می‌کنند؛ هرچند تفاوت‌های رویکردی آنان بازتاب شرایط اجتماعی و تاریخی دو کشور است. در مجموع، شعر این دو شاعر بیان‌گر دغدغهٔ مشترک عدالت‌خواهی و استواری در برابر رنج انسانی است.

***استناد:** آقابابایی، سمیه (۱۴۰۵). مطالعهٔ تطبیقی موتیف‌های اجتماعی سیمین بهبهانی و گُولتن آکین. *ادبیات تطبیقی، ۱۸ (۳۴)*، ۲۹-۱.
http//doi.org/ 10.22103/jcl.2026.26371.3909.

ناشر: دانشگاه شهید باهنر کرمان.
© نویسندگان.

۱. مقدمه

۱-۱. بیان مسئله

ادبیات تطبیقی به‌عنوان شاخه‌ای میان‌رشته‌ای از مطالعات ادبی، به بررسی روابط، تأثیرات متقابل و وجوه اشتراک و افتراق آثار ادبی در فرهنگ‌ها و ملت‌های گوناگون می‌پردازد. این رویکرد، امکان فهم عمیق‌تری از تجربه‌های مشترک انسانی را در بسترهای زبانی و فرهنگی متفاوت فراهم می‌سازد و نشان می‌دهد که چگونه ادبیات می‌تواند بازتاب‌دهندهٔ مسائل اجتماعی، تاریخی و ایدئولوژیک ملت‌ها باشد. در این میان، ادبیات معاصر ایران و ترکیه، به‌ویژه شعر، عرصه‌ای مهم برای بازنمایی تجربه‌های زیستهٔ مردم با زبانی استعاری و هنری به‌شمار می‌آید. دورهٔ معاصر در هر دو کشور با رویدادهای مهم اجتماعی و سیاسی همراه بوده‌است؛ رخدادهایی چون جنگ، فقر، مباحث سیاسی، تبعیض و محدودیت‌های اجتماعی که زمینه‌ساز شکل‌گیری ادبیاتی متعهد و اجتماعی شده‌اند. در چنین بستری، شاعران در کنار خلق زیبایی‌های زبانی، شعر را به ابزاری برای بیان مسائل اجتماعی و اعتراض به نابرابری‌ها بدل کرده‌اند. سیمین بهبهانی در ایران و گولتن آکین در ترکیه از برجسته‌ترین نمونه‌های شاعران زن در این زمینه‌اند که شعرشان به زبانی جمعی برای مقاومت، عدالت‌خواهی و بیان رنج‌های اجتماعی تبدیل شده‌است.

در بستر مطالعات اجتماعی، شعر به‌عنوان آینه‌ای از واقعیت‌های اجتماعی عمل می‌کند. در این چارچوب، می‌توان از مفهوم موتیف اجتماعی استفاده کرد. موتیف، به عنصری تکرارشونده در متن شعری گفته می‌شود که مستقیماً با مسائل، مشکلات و ساختارهای اجتماعی مرتبط است و از طریق تکرار و برجسته‌سازی، توجه خواننده را به این واقعیت‌ها جلب می‌کند. این موتیف‌ها می‌توانند شامل نابرابری، خشونت، فقر، تبعیض یا امید به تغییر باشند و به‌عنوان ابزاری برای تحلیل اجتماعی در ادبیات عمل می‌کنند. بررسی تطبیقی موتیف‌های اجتماعی کمک می‌کند تا رابطهٔ میان تجربهٔ فردی شاعر و شرایط جمعی جامعه، شفاف‌تر درک شود. در مقایسهٔ تطبیقی، می‌توان مشاهده کرد که بهبهانی و آکین با استفاده از موتیف‌های اجتماعی، بازنمایی‌های متفاوتی از رنج و مشکلات اجتماعی ارائه داده‌اند. شرایط اجتماعی و فرهنگی هر کشور، شکل و محتوای این موتیف‌ها را تعیین می‌کند و باعث تفاوت‌های آشکار در بازنمایی مسائل مشابه می‌شود. سیمین بهبهانی در جامعه‌ای زیست که جنگ ایران و عراق، فقر شهری، زندگی طبقات متوسط و فرودست و محدودیت‌های اجتماعی زنان از واقعیت‌های آن بود. ازاین‌رو، شعر او سرشار از تصاویری چون خانه، مادر، کودک، خیابان، سفره تهی، بدن رنجور و امید گسسته است. در مقابل، گولتن آکین در بستری اجتماعی رشد یافت که خشونت سیاسی، تبعیض قومی، مهاجرت، فقر روستایی و بحران‌های اجتماعی و زیست‌محیطی نقش پررنگی داشت. به‌همین‌دلیل، شعر او رویکردی ساختاری‌تر و جمعی‌تر به رنج اجتماعی نشان می‌دهد و بیشتر بر سرنوشت مردم عادی، تهیدستان و آرمان آزادی تمرکز دارد. با این حال، هر دو شاعر با تمرکز بر تجربهٔ جمعی و مسائل اجتماعی، زبان شعر را به ابزاری برای بیان درد و امید انسان‌ها تبدیل کرده‌اند و نشان داده‌اند که شعر می‌تواند هم‌زمان زیبایی ادبی و آگاهی اجتماعی ایجاد کند. پرسش‌ها و فرضیه‌های پژوهش عبارتند از:

۱. چه موتیف‌های اجتماعی در شعر سیمین بهبهانی و گولتن آکین بازنمایی شده‌است؟ شاعران باتوجه‌به موقعیت اجتماعی و فرهنگی خود، موتیف‌های اجتماعی مشابهی مانند فقر، خشونت، تبعیض و امید را به شیوه‌های متفاوتی بازنمایی کرده‌اند.

۲. شباهت‌ها و تفاوت‌هایی در بازنمایی موتیف‌ها چگونه است؟ باوجود تفاوت‌های زبانی و فرهنگی، موتیف‌های اجتماعی مشترک در شعر هر دو شاعر، نشان‌دهندهٔ دغدغه‌های جمعی و تجربهٔ زیستهٔ مردم است، اما تفاوت در قالب‌های تصویری و رویکردهای ساختاری باعث تفاوت در بازنمایی آن‌ها می‌شود.

۱-۲. پیشینهٔ پژوهش

تاکنون دربارهٔ تطبیق موتیف اجتماعی اشعار بهبهانی و آکین هیچ پژوهشی صورت نگرفته‌است. به‌طورکلی پژوهش‌هایی دربارهٔ بررسی تطبیقی موتیف‌های اجتماعی انجام شده‌است. برای مثال آورتین‌زاده و مصطفوی‌نیا (۱۳۹۸) در «اثرپذیری عناصر ادبی در بیان موتیف‌های اجتماعی؛ بررسی تطبیقی اشعار احمد مطر و حسین اسرافیلی بر اساس مکتب آمریکایی» با تطبیق موتیف‌های

اجتماعی وطن، دعوت به اتحاد و مبارزه با ظلم، استعمار و استعمارستیزی، بی‌عدالتی و حقوق بشر و غیره بیان کرده‌اند که احمد مطر در اشعار خود نسبت به وضعیت عراق بدبین است و رسیدن به آیندهٔ روشن را تقریباً محال می‌داند؛ درحالی‌که حسین اسرافیلی در اشعارش نسبت به شرایط ایران خوش‌بین است و امید به پیروزی و رهایی را نشان می‌دهد. تاج‌آبادی و شاهوردیانی (۱۳۹۸) در «بررسی تطبیقی مضمون‌های محوری در شعر احمد شاملو و شارل بودلر» موتیف‌های اجتماعی مانند آزادی، عدالت‌خواهی، مرگ، زندگی شهری، ملال و غیره را بررسی کرده‌اند. شریف‌پور و سلیمانی (۱۳۹۸) در «بررسی تطبیقی مضامین اجتماعی در اشعار نیما یوشیج و احمد شوقی» موتیف‌های اجتماعی فقر، عدالت، وطن، آزادی، حق‌طلبی و عقب‌ماندگی جامعه، انتقاد از وضعیت کار، وضعیت زنان و کودکان را تحلیل و دسته‌بندی کرده‌اند. سوری (۱۴۰۱) در «شعر رحیم معینی کرمانشاهی و ایلیا ابوماضی در آیینهٔ ادبیات تطبیقی» مضامین اجتماعی متعددی مانند تنهایی، وطن‌دوستی، تاریخ، دین و آزادی و غیره را در اشعار این دو شاعر تطبیق داده‌است. کوچری و دیگران (۱۴۰۱) در «بررسی تطبیقی مهم‌ترین مضامین اجتماعی در اشعار قاسم حداد و احمد شاملو» به بررسی موتیف‌های اجتماعی مشترکی مانند وطن‌پرستی، آزادی، ظلم‌ستیزی و عدالت‌خواهی پرداخته‌اند. کمالی‌نهاد و علی‌بیگی (۱۴۰۴) در «تحلیل تطبیقی مضامین اعتراض و صلح در اشعار سیدحسن حسینی و محمود درویش بر اساس مکتب آمریکایی» موتیف‌های اجتماعی اعتراض و صلح، اشغالگری و ظلم، پیروزی و آزادی و غیره را در کنار ساختارهای زبانی بررسی کرده‌اند. باتوجه‌به اینکه در زبان فارسی تاکنون هیچ پژوهشی دربارهٔ آکین انجام نشده‌است به چند نمونهٔ پژوهش در زبان ترکی اشاره می‌شود. فیغون دینچر (۲۰۱۱) در «در پاسخ به تصویر غربی از زن ترک تحت ستم: صدای شاعران ترک» تصویری را که آکین از زن ترک ارائه‌می‌دهد با نگاه کلیشه‌ای غرب مقایسه کرده و مقاومت شاعر در برابر این تصویرسازی را برجسته‌می‌کند. باکی اسیلتورک (۲۰۱۵) در مقالهٔ «دوره‌ها و شعر گولتن آکین» به دوره‌بندی شعر گولتن آکین پرداخته و نشان می‌دهد که شعر او از فردگرایی به اجتماع‌گرایی تحول یافته‌است. شافاک آلتونسوی (۲۰۱۷) در «سوژگی زنانه در شعر ایوان بولند، کاتلین جیمی و گولتن آکین» سوژهٔ زنانه را در شعر آکین در مقایسه با دو شاعر اروپایی تحلیل‌می‌کند. الوآن ییلدیز (۲۰۱۸) در «شعرشناسی گولتن آکین، شاعری که هنجارهای جنسیتی را می‌شکند» به بررسی جایگاه زنانه در شعر آکین و نقش او در بازتعریف ادبیات زنانه در ترکیه می‌پردازد. مصطفی اوکچول (۲۰۲۲) در «شعرشناسی گولتن آکین» ساختار اندیشهٔ شعری او، جهان‌بینی اجتماعی و ارتباط شعرش با سنت ادبی ترکی را توضیح می‌دهد. گوکای دورموش (۲۰۲۳) در «ردپای شاعرانهٔ واقع‌گرایی اجتماعی در اشعار گولتن آکین با محوریت چرخهٔ فصلی» با تحلیل چرخه‌های فصلی در شعر او، ریشه‌های واقع‌گرایی اجتماعی شاعر را برجسته‌می‌کند. بررسی‌های پیشین دربارهٔ سیمین بهبهانی و گولتن آکین نشان‌می‌دهد که تاکنون هیچ پژوهش تطبیقی میان آن‌ها صورت نگرفته‌است.

۱-۳. روش‌شناسی

این پژوهش با بهره‌گیری از روش تطبیقی – تحلیلی و در چارچوبی میان‌رشته‌ای، به بررسی پیوند میان ادبیات و جامعه در اشعار سیمین بهبهانی و گولتن آکین می‌پردازد. فرآیند پژوهش شامل شناسایی و استخراج موتیف‌های اجتماعی تکرارشونده در آثار این دو شاعر و سپس تحلیل آن‌ها در پیوند با بسترهای تاریخی، سیاسی و فرهنگی ایران و ترکیه است. در این راستا، با استفاده از روش تحلیل محتوا، بازنمایی رنج‌های جمعی، نابرابری‌ها و اعتراضات اجتماعی در شعر این دو زن برجسته مورد مقایسه قرار می‌گیرد تا چگونگی تبدیل تجربه‌های زیستهٔ فردی به زبانی نمادین و جمعی تبیین شود. هدف نهایی این متدولوژی، درک وجوه اشتراک و افتراق در شیوهٔ برخورد هنری این دو شاعر با بحران‌های عصر خویش و چگونگی بازتاب واقعیت‌های اجتماعی در اشعار است.

۱-٤. مبانی نظری

۱-٤-۱. موتیف

موتیف از جمله اصطلاح‌هایی است که در ترجمه‌ها با عناوینی مانند بن‌مایه، نقش‌مایه و غیره بیان شده‌است. موتیف در ادبیات به عنصر، نماد، تصویر یا ایده‌ای گفته می‌شود که در متن به‌طور تکرارشونده ظاهر شده و معنای خاصی را منتقل می‌کند. این عنصر

می‌تواند شامل شخصیت‌ها، اشیا، صحنه‌ها، تصاویر یا اندیشه‌ها باشد و نقش مهمی در شکل‌دهی به مضمون و هماهنگی بخش‌های مختلف اثر ایفا می‌کند. موتیف با تکرار خود، توجه خواننده را به مفاهیم اصلی اثر جلب می‌کند و به انتقال پیام‌های اجتماعی، اخلاقی، روان‌شناختی یا فرهنگی کمک می‌کند. به‌این‌ترتیب، موتیف نه‌تنها واحد معنایی متن را تقویت می‌کند، باعث انسجام و عمق‌بخشی به روایت و متن می‌شود و خواننده را در درک لایه‌های مختلف معنا راهنمایی می‌کند (ر.ک: تقوی و دهقان، ۱۳۸۸: ۲۲-۲۳).

۱-٤-۲. انواع موتیف

در دسته‌بندی موتیف‌ها به انواعی مانند موتیف‌های زبانی، محتوایی، خودآگاه و ناخودآگاه اشاره شده‌است. در موتیف‌های زبانی تکرار واژگان به‌صورت نشان‌دار می‌تواند دال بر معنای ضمنی‌ای باشد که درون کل متن به‌چشم‌می‌خورد. موتیف‌های محتوایی با اندیشه و محتوای فکری متن و نگرش شاعر و نویسنده در ارتباطند که مخاطب برای درک آن نیاز به تأمل بیش‌تر دارد. موتیف ناخودآگاه «عناصر تکرارشونده‌ای هستند که از درون ناخودآگاه نویسنده و احساسات و عواطف او نشئت می‌گیرند. این موتیف‌ها به دغدغه‌های ذهنی نویسنده و موضوعاتی که او درگیرشان است مربوطند» (حلاجیُ ۱۳۸۹: ۱۶). موتیف خودآگاه عنصری است که از حوزهٔ ذهن خودآگاه نویسنده به‌صورت آگاهانه در متون تکرار می‌شوند (ر.ک: دهقان و تقوی، ۱۳۹۰: ۹۳). درنهایت در بررسی ساختارهای متن باید اشاره‌کرد، نقش موتیف‌ها تنها در تکرار واژگان یا نشانه‌ها خلاصه نمی‌شود؛ در لایه‌های زیرینِ متن، شبکه‌ای از معنا ایجادمی‌کنند که خواننده را به تأمل وادارمی‌سازد. موتیف‌ها، چه به‌صورت آگاهانه و چه ناخودآگاه، جهان‌بینی گوینده را در متن بازنمایی‌می‌کنند.

۱-٤-۳. کارکردهای موتیف

موتیف‌ها می‌توانند احساسات، ذهنیت و فضای روانی اثر را شکل‌دهند، به بازتاب ارزش‌ها، نگرش‌ها و مسائل اجتماعی کمک‌کنند، با شکل‌دهی به رفتار شخصیت‌ها در متن، نقش مهمی در روایت و انسجام ایفاکنند (ر.ک: پارسانسب، ۱۳۸۸: ۲۸). با تکرار در متن نشان‌دار شده و سبب نمادین‌سازی متن شوند و درنهایت سبب ایجاد ابهام در متن شوند، ابهامی که خواننده را به تأمل و تفکر وامی‌دارد (ر.ک: رضایت، ۱۳۸۸: ۱۴). به‌عبارتی می‌توان اشاره‌کرد با دستیابی به موتیف‌های پرتکرار و نشان‌دار موجود در هر متنی می‌توان تا حد بسیار به اندیشهٔ غالب متن و دیدگاه و نگرش گوینده دست یافت.

۲. بحث و بررسی موتیف در آثار سیمین بهبهانی و گولتن آکین

زبان زنانه در ادبیات معاصر، بازتاب تجربه‌ها، احساسات و نگرش‌های زنان به جهان است. این زبان اغلب با ویژگی‌هایی مانند حساسیت عاطفی، توجه به جزئیات روزمره، تصویرسازی از روابط خانوادگی و اجتماعی، و واکنش به محدودیت‌ها و نابرابری‌ها شناخته می‌شود (ر. ک: فتوحی، ۱۳۹۰: ۴۰۲). در این راستا موتیف‌ها در زبان زنانه نقش حیاتی دارند؛ آن‌ها به برجسته‌سازی احساسات، تجربه‌های زیستی و ساختارهای اجتماعی کمک‌می‌کنند و به شاعر امکان‌می‌دهند تا جهان زنانه را با دقت و عاطفه بازنمایی‌کند. موتیف‌ها در شعر زنانه کارکردی فراتر از تکرار تصویری یا روایی دارند و اغلب حامل تجربهٔ زیستی، اجتماعی و جنسیتی زنان هستند. شعر زنان، با بهره‌گیری از موتیف‌ها، زمینه‌ای برای بازنمایی رنج‌ها، محدودیت‌ها، امیدها و مقاومت‌های آنان فراهم‌می‌کند. موتیف‌های مرتبط با شعر زنانه می‌توانند نماد تجربهٔ جمعی یا فردی زنان باشند و خواننده را با لایه‌های عاطفی و فرهنگی متن آشناکنند. موتیف‌های تکرارشونده، مانند فقر، خشونت، ناامیدی و غیره، در شعر زنانه این دو شاعر هم‌زمان ابزاری برای سازمان‌دهی معنا و تجربه‌های فردی و جمعی زنان محسوب‌می‌شوند. این موتیف‌ها با تکرار و برجسته‌سازی، مفاهیم بنیادین اجتماعی، سیاسی و زنانه را منتقل می‌کنند. در شعر بهبهانی و آکین، بررسی موتیف‌های محتوایی و معنایی نشان می‌دهد که هر دو شاعر از طریق این عناصر جهان‌های متفاوت اما موازی خلق کرده‌اند؛ جهان‌هایی که در آن زن، رنج، عشق، فقر و خشونت مفاهیم بنیادینند و شعر آنان هم‌زمان تجربهٔ فردی و بازنمایی اجتماعی را منتقل می‌کند.

۲-۱. موتیف فقر

در شعر معاصر زنان، به‌ویژه در آثار بهبهانی و آکین، فقر و گرسنگی حضور پربسامد و چندوجهی دارد. این دو شاعر، هرچند در بسترهای فرهنگی و سیاسی متفاوتی شعر سرودند، اما هر دو با زبان زنانه، محرومیت‌های اجتماعی و فقر را از مفهوم اقتصادی به تجربه‌ای عاطفی، اجتماعی و تاریخی ارتقا دادند. در شعر بهبهانی، فقر اغلب با تصویرهایی از زندگی شهری، خیابان‌ها، کودکان کار و زنان محروم همراه است. او با استفاده از نمادهایی مانند «سفره‌های تهی»، «دست‌های خالی» و غیره فقر را در قالب کمبود، نشانه‌ای از شکاف طبقاتی و ناکامی عدالت اجتماعی بیان‌می‌کند. او با دیدگاه زنانه، به‌ویژه رنج زنان و مادران فقیر را برجسته‌می‌کند. آکین نیز در شعرهایش فقر را به‌عنوان مسئلهٔ جمعی ترکیه به‌تصویرمی‌کشد. او بیش‌تر بر زندگی روستاییان، کوچ‌نشینان و مردمان حاشیه‌نشین تمرکز دارد. همانند بهبهانی نمادهای فقر مانند «سفره‌های خالی»، «زنان عزادار» و «کودکان بی‌پناه» در شعر او هم در معنای حقیقی فقر و هم در معنای استعاره‌ای نیاز به عدالت، آزادی اجتماعی و فقر برابری و امید است. از دید هر دو شاعر فقر صرفاً موضوعی فردی یا خانوادگی نیست، ریشه در ساختارهای نابرابر اجتماعی دارد. فقر را در اشعار این دو شاعر برای دسته‌های مختلفی می‌توان مشاهده‌کرد.

۲-۱-۱. فقر اقتصادی

در اشعار بهبهانی فقر اقتصادی مرتبط با طبقهٔ پایین جامعه مانند دزدان و غیره است. مثلاً در شعر «جیب‌بر» شاعر فقر و گرسنگی او را معلول نابرابری و عدم عدالت اجتماعی می‌داند:

من ندانم که پدر کیست مرا — یا کجا دیده گشودم به جهان
هرگز این گونهٔ زردی که مراست — لذت بوسهٔ مادر نچشید
پدری در همهٔ عمر مرا — دستی از عاطفه بر سر نکشید
گاه لرزیده‌ام از سردی دی — گاه نالیده‌ام از گرمی تیر
خفته‌ام گرسنه با حسرت نان — گوشهٔ مسجد و بر کهنه‌حصیر

(بهبهانی، ۱۳۸۴: ۳۷-۳۸).

در این شعر، شاعر با استفاده از صنعت ادبی طنز و کنایه به انتقاد از ظلم روزگار و بی‌توجهی دیگران پرداخته‌است. یا:

لیک آن پست که با جام تنم — می‌رهید از عطش سوزانی
نه چنان همت والایی داشت — که مرا سیر کند با نانی
با همهٔ بی‌سروسامانی خویش — باز چندین هنر آموخته‌ام
نرم و آرام ز جیب دگران — بردن سیم و زر آموخته‌ام

(همان: ۳۸)

به تیغی که به دستم افتد — جامهٔ تازه طفلان بدرم
یا کمین کرده و از بار فروش — سیب سرخی به غنیمت ببرم

(همان:۳۹)

یا در شعر «کودک روانه از پی بود» شاعر با طنز تلخ در قالب داستان فقر قدرت خرید مادر و دزدی فرزندی را به‌تصویر کشیده‌است:

کودک روانه از پی بود — نق‌نق‌کنان که من پسته
پول از کجا بیارم من — زن ناله کرد آهسته
ناگاه جیب کودک را — پر دید وای دزدیدی؟

کودک چو پسته می‌خندید با یک دهان پر از پسته

(همان: ۸۸۸-۸۸۹).

یا در شعر «می‌پرست» به توصیف داستان‌وار فقر راوی و نبود عدالت اجتماعی می‌پردازد:

بریز تا نکند بیش ازین مرا آزار خیال مردن آن مادری که بیمارست

خیال او که در آن کلبهٔ کثیف هنوز برای کودک بی‌مادرم پرستار است

(همان:۲۶۸)

شعر آکین نیز تصویری چندبعدی از فقر در جامعه را ارائه‌می‌دهد. مانند شعر جیب‌بر بهبهانی شاعر به فقر نسلی و تأثیر آن بر کودکان توجه ویژه دارد:

Altı çocuk/En büyüğü on üçünde/En küçüğü Telli bebek yed'aylık/Vurgun yemiş serilmiş bir köşeye/Bir ölse, diyor anası, bir ölse (Akın,2000:39)

(شش بچه، بزرگ‌ترین‌شان سیزده‌ساله است، کوچک‌ترین‌شان، نوزادِ قنداق‌شده، هفت‌ماهه است. ازپادرآمده، گوشه‌ای افتاده‌است. کاش بمیرد، مادرش می‌گوید: کاش بمیرد).

شاعر نشان‌می‌دهد که فقر زندگی والدین و کودکان را نیز تحت‌تأثیر قرارمی‌دهد و حتی تهدید به مرگ کودکان به واقعیت دردناک تبدیل‌شده‌است. این تصویر فقر را به‌صورت ساختاری و بین‌نسلی نشان‌می‌دهد. در برخی از اشعار او تصویر فقر در تشبیه به «لکهٔ سیاه و بلا» آغاز می‌شود:

Bir kara leke yoksulluk/Bu nasıl bela/Bela ki bela (ibid: 25)

(فقر لکهٔ سیاهی است، چه مصیبتی است این؟ واقعاً مصیبتی بزرگ است).

در این بخش، فقر به‌وضوح به‌عنوان مصیبت دائمی و مزمن توصیف شده که زندگی خانواده را تحت‌تأثیر قرارمی‌دهد و نشان‌می‌دهد که محرومیت اقتصادی چگونه همهٔ جوانب زندگی را فراگرفته‌است. شاعر با تکرار واژهٔ «بلا» شدت تأثیر فقر را بر زندگی فرد و خانواده برجسته‌می‌کند. فقر اقتصادی و سختی کار در سراسر شعر محسوس است. یا در نمونه‌ای شاعر می‌گوید: «*ağız yoklukla dalaşta*» (ibid: 13) *(دهان در جدال با بی‌چیزی است)*. این تصویرپردازی نشان‌می‌دهد که حتی ابتدایی‌ترین نیازهای مادی مردم تأمین‌نمی‌شود و زندگی روزمره در سایهٔ گرسنگی و تنگدستی می‌گذرد. در بخشی از اشعار نیز شاعر به فقر طبقهٔ فرودست مانند کارگران اشاره‌می‌کند. شاعر بیان می‌کند که زندگی روزمره با تلاش طاقت‌فرسا و دستمزدی ناکافی گره خورده‌است:

Geçim bir hışımdır kullar üstüne/Doymaz bakır işleyen el, oyma yapan el/Yozur gider bahçesinden baldan(ibid: 30)

(معیشت باری است بر دوش بندگان / دستی که با مس کار می‌کند، دستی که تراش می‌دهد، هرگز سیر نمی‌شود / باغ عسل را خراب می‌کند)

این بخش فقر اقتصادی را با مشقت روزمره و استثمار فیزیکی نشان‌می‌دهد. شاعر به‌سختی کار و تلاش طاقت‌فرسا اشاره‌می‌کند:

Bir elinde kazma kürek/Ötekinde keser çivi/Tuzluçayır'a/Mayısın içinde girdi (ibid:32)

(در یک دست، بیل و کلنگ، در دست دیگر، تیشه و میخ، در میانهٔ ماه اردیبهشت به توزلوچای آمد).

یا در شعری که با تصاویر محصولات کشاورزی و غذا آغازمی‌شود، به فقر اقتصادی مستقیم اشاره‌می‌کند:

Tarlalarda ala buğday/Yollan tutmuş ekmeğin kokusu/Abi on liralık kıyma versene (ibid:38)

(در کشتزارها، گندمِ رنگارنگ (روییده)، بوی نان جاده‌ها را پر کرده‌است، برادر، ده‌لیر گوشت چرخ‌کرده به من بده).

شاعر از تناقض دو تصویر «وجود گندم و نان» و «گرسنه‌بودن مردم» استفاده کرده‌است. عبارت «گوشت خواستن» از زبان زن یا کودک فقیر نماد «محرومیت و نیازهای روزمرهٔ فقر» است. یا در نمونه‌های زیر شاعر با تکرار «تلاش‌کن» تلاش فیزیکی و مداوم کارگران و فقرا را نشان‌می‌دهد:

Şu benim aptal ellerim/Çabala çabala çabala çabala (ibid:38)

(این دست‌های نادان من، تلاش‌می‌کنند، تلاش‌می‌کنند، تلاش‌می‌کنند، تلاش‌می‌کنند)

Bir tabak mercimek bir portakal/açhlar/başka bakışları yoktu/ekmekten ve mercimekten bakhlar/turuncu görkemiyle portakal uzun kaldı, kıyılmadı/kıyılamazdı/doymuşluk ne dedi? (ibid: 143)
(یک بشقاب عدس و یک پرتقال / گرسنه بودند / چشم (نگاه) دیگری نداشتند / به نان و عدس نگاه کردند (چشمشان به نان و عدس بود) / پرتقال مدت زیادی در شکوه نارنجی‌اش باقی ماند، نمی‌توانست بریده شود / نمی‌توانست بریده شود / سیری چه گفت؟)

۲-۱-۲. فقر اجتماعی

در شعر «خون‌بها» شاعر با استفاده از تصویرپردازی داستانی قتل کودک فقری را به‌تصویرمی‌کشد که پدر و مادر فقیر او با گرفتن خون‌بها اوضاع زندگی خود را سامان بخشیده‌اند:

در زوایای فقر این ثروت — سخت در چشم زن بعید آمد
نگهش زیرکانه می‌پرسید — این تجمل چه‌سان پدید آمد؟
کرد دیوانه‌وار ناله و گفت: — وای این خون‌بهای طفل من است
(بهبهانی، ۱۳۸۴: ۷۷و ۷۹).

یا در شعر «درد نیاز» بیان فقر با نابرابری و بی‌عدالتی اجتماعی پیوند خورده:

دانی تو را که زاده؟ نه اما بدان که او — مانند تو به خاک تباهی نشسته بود
او هم ز تازیانه بیداد پیکرش — چون پیکر نحیف تو رنجور و خسته بود
از صبح تا به شام به هر سوی می‌دود — از بهر نان دو چشم سیاه درشت تو
بر کفش‌های کودک من بوسه می‌زنی — شاید که سکه‌ایی بگذارم به مشت تو
(همان: ۲۶۴-۲۶۵).

یا در شعر «دنیای کوچک من» فقر را با عوامل اجتماعی و سیاسی پیوند داده‌است که فقر مانع اندیشیدن درست‌می‌شود:

وقتی به بوی سفرهٔ همسایه مغز و عقل — بی‌اختیار معده شود اشتها شود
(همان:۴۳۸)

دیگر چه مانده از من جز روح ناتوانی — جز پیکر حقیری زندان نیمه‌جانی؟
اندیشه‌ای پریشان همچون کلاف درهم — آن هم رود به سودا در کار لقمه‌نانی
(همان:۴۶۳).

یا در توصیف ناامیدواران از اوضاع بد و فقر اجتماع می‌گوید:

فقر و فساد و فحشا را از این خرابه خواهی راند — تا عیش و امن و تقوا را سوی سرا بیاری؟ نه!
مقتوله‌های مسکین را کز بضع خویش نان خوردند — بر گور اگر گذر کردی نان دگر گذاری؟ نه!
(همان: ۱۱۲۴-۱۱۲۵)،

یا در شعر «شب و نان» دربارهٔ تعطیلی کار در جامعه آورده:

باز خشم آسمان کینه‌توز — باز باران باز هم تعطیل کار
نه چنان همت والایی داشت — که مرا سیر کند با نانی
باز انگشتان خشکی شامگاه شرمگین آهسته می‌کوبد به در — باز دست خالی از نان پدر
(همان: ۲۵۹-۲۶۰).

یا در جایی شاعر با طنز فقر خانواده را در برآورده‌نکردن خواسته‌های کودکان بیان کرده‌است:

جامه‌هایم پاره شد آخر کجاست — جامه‌های نغز و دلخواه دگر

شـــرمـگـیـن آهســـتـه گـفـتـم زیـر لـب صـــبـرکـن فـرزنـد مـن مـاه دگـر

(همان:۲۷۴)

آکین نیز در اشعار در بیان فقر اجتماعی به انتقاد از نابرابری و توزیع ناعادلانهٔ ثروت نیز اشاره‌می‌کند:

Bir başka yerinde/İpeğin ve elmasın pırılhsında/Dans ediliyordur sabahlara kadar/Gülücükler vardır/Deniz usul usul vuruyordur Esrimiş yalıların bedenlerine (Akın,2000:39)

(در جای دیگر/ در درخشش ابریشم و الماس/ رقص تا سپیده‌دم ادامه دارد/ لبخندهایی هست/ دریا به‌آرامی بر پیکر عمارت‌های مست می‌غلتد).

این بخش نشان‌می‌دهد درحالی‌که فقرا با کمبودها و رنج زندگی می‌کنند، عده‌ای دیگر در رفاه و تجملند. این تضاد شدید، نابرابری اجتماعی و فقر را به‌صورت ملموس به‌تصویرمی‌کشد. شعر با تأکید بر ارزش ناچیز منابع و تأثیر فقر شدید آغازمی‌شود:

Yüz bin kilo pirincin kağıttan parası/Olsun/Batmıştır o ülke/Ölüm girmiştir temeline (ibid:40)

(صدهزار کیلو برنج با پول نقد پرداخت می‌شود/ آن کشور ویران شده‌است / مرگ به پایه‌های آن رسیده‌است).

شاعر ارتباط میان فقر اقتصادی خانواده‌ها و نابرابری گستردهٔ اجتماعی را بازتاب می‌دهد:

Uzun yolların işçisi/Babanın kesesi yetmiyorsa/Batmıştır o ülke (ibid:40)

(کارگری در سفرهای طولانی / اگر کیسهٔ پدرت کافی نباشد / آن کشور فروپاشیده‌است).

در ادامه، تصویر مرگ کودکان به‌سبب فقر آمده:

Hangi bir yerinde dünyanın/Anası Telli bebeğin/Ölüm ölüm ölümü karşılamada/Bu denli acele ediyorsa(ibid: 40)

(در کدام گوشه‌ای از جهان، مادرِ نوزادِ قنداقی، چنین شتابان به پیشوازِ مرگ، مرگ، مرگ می‌رود؟)

جایی در عبارت «دست مشغول کار است، اما زبان درگیر فقر» (ibid:13) «*el işte, ağız yoklukla dalaşta*» شاعر نشان‌می‌دهد کارگر در بند است و جامعه امکان اعتراض ندارد. او همین وضعیت را در سطح جسمانی نیز به‌تصویرمی‌کشد که استعاره‌ای از فرسایش بدن و رنج طاقت‌فرسای زیستن در شرایط نابرابر است.

«*Sürün, dizleriniz iyce kesilsin*»، *(بخزید زانوهایتان خوب زخمی شود).*

شاعر به نابرابری و استفادهٔ ناعادلانه از منابع اشاره می‌کند:

Söylenir vezir adlanyla/Gök medrese, görkemli çifte minare/Kemerli, revnaklı, sırlı, ayetli/İzzettin Keyklvus Şifahiye/Biz kurmadık mı/Kimlerin sırtından geçmişti ola? (ibid: 25)

(گفته می‌شود، با نام وزیر/مدرسه آسمانی، مناره‌های دوقلوی باشکوه/طاق‌دار، مزین، طلاکاری شده، با آیات/، دارالشفای عزّالدین کیکاووس/ آیا ما نبودیم که آن را ساختیم؟ /بر پشت چه کسی گذشت؟).

این بخش نشان‌می‌دهد که ثروت و فرصت‌های اجتماعی در دست عده‌ای محدود است و کسانی که در فقر هستند، از این امکانات محروم می‌مانند. فقر اجتماعی در شعر به‌صورت تضاد میان «شکوه ظاهری مکان‌ها» و «زندگی محروم مردم» تصویر شده‌است. تصویر زیر نشان‌می‌دهد که فقر با کار سخت، محدودیت‌های روزمره و وابستگی به محیط طبیعی گره خورده‌است و زندگی را تحت‌فشار قرارمی‌دهد. فقر اجتماعی و فاصله از امکانات شهری نیز در شعر مشخص است:

Tuzluçayu'dan bir yam kente bir yam dağa/Yol gider asfalttır, Natoyolu/Ankara'mn ağaları beyleri/Oradan sürerler arabalarım(ibid: 32)

(از توزلوچای تا شهر، تا کوهستان/ جاده می‌رود، آسفالت است، جادهٔ ناتو/ اعیان و اشراف آنکارا/ از آنجا ماشین‌هایشان را می‌رانند).

شاعر با اشاره به تفکیک مناطق شهری و روستایی و دسترسی نابرابر به امکانات، نابرابری اجتماعی و محرومیت را بازتاب می‌دهد. فقرا در مناطق دورافتاده و کم‌برخوردار زندگی می‌کنند و با رفاه شهری فاصله دارند. شاعر در شعری به چرخهٔ استثمار و فریب اقتصادی اشاره‌می‌کند:

Hangi dürzü hangi dümenle/Alıyor ne varsa elimizden/Kağıtlar veriyor desteyle/Oyatanıyoruz bir süre(ibid: 42)

(کدام رذل، با چه حیله‌ای/ همه‌چیز را از ما می‌ستاند؟/ دسته‌ای ورق به ما می‌دهد/ مدتی ما را سرگرم نگه می‌دارد).

این تصویر نشان‌می‌دهد که چگونه ثروت و دسترنج مردم از آن‌ها گرفته‌می‌شود و در عوض اسکناس‌ها و وعده‌های توخالی به آن‌ها داده‌می‌شود. بند زیر نشان‌می‌دهد که فقر در نسل‌ها تکرارمی‌شود و حتی مهاجرت به شهر نیز تضمینی برای بهبود شرایط زندگی نیست. او با صنعت ادبی طنز می‌گوید به هیچ ضرب‌المثل یا وعده‌ای باور ندارد مگر این که خودش تجربه کرده‌باشد:

Fakir ol, kente yakın ol inanmam, dese de atalarsözü/inanmam, deneyden geçmemişse/Köprüsüz bir kentte ırmak olduğuna/Martısız bir kentte deniz/Vapursuz, iskelesiz, kaptansız/Susan insanın insan olduğuna(ibid: 43)

(حتی اگر ضرب‌المثل بگوید «فقیر باش، به شهر نزدیک باش، باور نمی‌کنم»، باور نمی‌کنم مگر اینکه تجربه شده‌باشد: اینکه در شهری بدون پل، رودخانه‌ای وجود دارد، در شهری بدون مرغ دریایی، دریایی وجود دارد، بی‌کشتی، بی‌اسکله، بی‌کاپیتان انسانِ خاموش، انسان است).

شاعر با تمثیل آزادی و محدودیت زندگی فقرا را توصیف می‌کند:

Bir kum taneciği kadar özgür/Paranın, yaşamın iki yüzü gibi/Yaşanır ölünür(ibid:41)

(آزاد همچون دانه‌ای شن / همچون دو روی پول و زندگی / یکی زنده می‌ماند و یکی می‌میرد)

این بخش نشان‌می‌دهد که فقرا به‌ظاهر آزاد هستند اما زندگی‌شان شدیداً تحت سلطهٔ پول و شرایط اقتصادی است؛ آزادی حقیقی محدود و شکننده است.

۲-۱-۳. فقر آموزشی

فقر مرتبط با فرهنگ و آموزش به‌صورت صریح در اشعار بهبانی نمود ندارد اما در اشعار آکین می‌توان نمونه‌های بارز آن را مشاهده کرد. بهبهانی با استفاده از صنعت روایت‌پردازی و داستان‌گویی در شعر «معلم و شاگرد» به فقر فرهنگی برآمده از جبر اجتماعی اشاره‌کرده‌است.

بازگو ـ سال از نیمه بگذشت ـ از چه باخود کتابی نداری؟
«می خرم»
«کی؟»
«همین روزها»
آه... (بهبهانی، ۱۳۸۴: ۵۴)

و در ادامه داستان با استفاده از صنعت ادبی کنایه و معانی ثانویه «تمسخر و اندوه» به فقر شاگرد اشاره‌می‌شود:

چند گویی کتاب تو چون شد؟ بگذر از من که من نان ندارم
حاصل از گفتن درد من چیست دسترس چون به درمان ندارم

توصیف ظاهر نامناسب از دیگر نکات موردتوجه فقر از دید شاعر است:

گفتی از چشمم آهسته دزدید چشم غمگین پر آب خود را یا پی پا نهاد و نهان کرد پارگی‌های جوراب خود را

(همان: ۶۳-۶۵).

نمونهٔ دیگر بیان فقر در حیطهٔ آموزش را همراه با داستان‌پردازی می‌توان در شعر «فعل مجهول» مشاهده کرد که دخترک در پی پاسخ به دیگران در پرسش معلم از تعریف فعل مجهول می‌گوید:

فعل مجهول فعل آن پدری است که دلم را ز درد پر خون کرد
خواهرم را به مشت و سیلی کوفت دسترس چون به درمان ندارم
شب دوش از گرسنگی تا صبح خواهر شیرخوار من نالید
سوخت در تاب تب برادر من تا سحر در کنار من نالید

(همان: ۴۸۵).

آکین با پرسش انتقادی «*Kim açmış bunca okulu / Kim basmış bunca kitabı*» می‌گوید:

(چه کسی این‌همه مدرسه گشوده و این‌همه کتاب منتشر کرده‌است؟)

اما نتیجهٔ این‌همه نهاد آموزشی چیزی جز این نیست که «همه‌وهمه یادگرفته‌اند با نگاهشان تحقیرکنند (تف کنند)»:

Herkes ama herkes gözleriyle tükürmesini öğrenmiş (Akın,2000:13)

این تناقض نشان‌دهندهٔ بی‌سوادی پنهان و ناتوانی فرهنگ آموزشی در ایجاد آگاهی اجتماعی است. شعر همچنین به فقر فرهنگی و محدودیت دسترسی به آموزش و دانش توجه‌دارد. این نکته بیان‌گر آن است که محرومیت اقتصادی می‌تواند به محرومیت فرهنگی و اجتماعی منجر شود و نسل‌ها را از رشد علمی و فرهنگی باز دارد. یکی از جنبه‌های مهم شعر، تأثیر فقر بر نسل‌های بعدی و استمرار محرومیت است. شاعر با توصیف زندگی روزمرهٔ کودکان و نوجوانان فقیر آغازمی‌کند:

Bunlar, diyor abla/Ayakları yere bashğında/Başladılar çalışmaya/Kışları okurlar şimdi/Yazları sinemada lokantada/Boya boyarlar, duvar örerler (ibid: 48)

(خواهر بزرگ‌تر می‌گوید: «اینها، وقتی پاهایشان به زمین می‌رسد، شروع به کار می‌کنند. زمستان‌ها درس می‌خوانند و تابستان‌ها در سینماها و رستوران‌ها کار می‌کنند، نقاشی می‌کنند و دیوار می‌سازند»).

این بخش نشان‌می‌دهد که فقرا، حتی در شرایط سخت، تلاش‌می‌کنند زندگی خود را پیش ببرند. این تصویر فقر مادی و تلاش برای بقا را به‌خوبی نشان‌می‌دهد. این تصویر، تداوم فقر از نسلی به نسل دیگر و محدودیت فرصت‌ها را نشان می‌دهد. کودکان فقیر مجبورند مسیرهای طولانی را برای رسیدن به مدرسه و آموزش طی کنند و خانواده‌ها با کمبود منابع مواجهند:

Batıda bir kentten başkente yaptıkları sayısız yolculuğun o anlamsız, amaçsız tüketiciliğiydi. Yollarda büyüyüp dört yaşına gelmiş bir oğlanla dört yıldır aynı yolu ondan sonrasını kısa aralıklarla gidip geliyordu… Yoksuldular Babıla, Eskidede. Batıdaki kentin uzak bir köyünde otururlardı. Ekenek az, geçim kıt (ibid: 115)

(این مصرف‌گرایی بی‌معنی و بی‌هدفِ سفرهای بی‌شمارشان از شهری در غرب به پایتخت بود. آن‌ها در جاده‌ها بزرگ شده‌بودند و چهار سال بود که با پسری که حالا چهارساله بود، همین مسیر را طی می‌کردند و سپس دوباره با فواصل کوتاه... آن‌ها فقیر بودند، بابیلا، اسکیده. آن‌ها در روستایی دورافتاده در غرب شهر زندگی می‌کردند. محصولات کشاورزی کمیاب بود و معیشت آن‌ها ناچیز بود).

شاعر سپس به فقر فرهنگی و روانی کودکان اشاره‌می‌کند:

çürük dişler, üretilmiş sahte şeyler/seç beğen al harca tüket kullan/büyük sözlüklerin diliyle konuşan küçük çocuklar sanki(ibid: 143)

(دندان‌های پوسیده، چیزهای تقلبیِ ساخته‌شده / انتخاب کن، پسند کن، بخر، خرج کن، مصرف کن، بهره ببر / انگار بچه‌های کوچک دارند به زبانِ لغت‌نامه‌های بزرگ صحبت می‌کنند).

در این بخش، کودکان در معرض فرهنگ مصرف‌گرایانه و مصنوعی جامعه قرار گرفته‌اند و حتی زبان و تجربیاتشان تحت سلطهٔ فرهنگ مصرفی بزرگسالان و جامعهٔ سرمایه‌دار قرار دارد. این تصویر فقر فرهنگی و اجتماعی را به‌وضوح نشان‌می‌دهد.

فقر	بهبهانی	آکین	تفاوت‌ها	شباهت‌ها	صنایع ادبی بهبهانی	صنایع ادبی آکین
اقتصادی	فقر شهری، کودکان کار، زنان محروم؛ تأکید بر نابرابری و بی‌عدالتی اجتماعی	فقر روستایی و حاشیه‌نشینان؛ تأثیر بین‌نسلی و ساختاری فقر؛	تمرکز بهبهانی بر فقر شهری و زنان؛ آکین تمرکز بر فقر روستایی، نسلی و محیطی	فقر نتیجه نابرابری اجتماعی و ساختاری و تأکید بر کودکان و نسل بعد	استعاره، طنز، کنایه، داستان‌پردازی برای ملموس‌کردن فقر	استعاره، تکرار برای تأکید، تشبیهات ملموس
اجتماعی	فقر با نابرابری، محرومیت فرصت‌ها، فقر محیطی و شهری؛ نقد بی‌عدالتی و فساد	فقر ساختاری، شهری و محیطی، فقر نسلی، محدودیت آزادی‌ها، مقاومت جمعی در برابر سرکوب	تمرکز بهبهانی بر تجربه فردی و زنان؛ آکین بر ابعاد جمعی، نسلی و مقاومت اجتماعی	بازنمایی فقر اجتماعی چندبعدی و تأثیرگذار بر زندگی روزمره و کرامت انسانی	تصویرپردازی محیطی، روایت داستانی، طنز و کنایه با تمرکز بر رنج زنان و کودکان	روایت چندصدایی، نماد در شخصیت‌ها، تصویرپردازی محیطی، تکرار و تضاد برای نمایش فقر جمعی و مقاومت اجتماعی

آموزشی فرهنگی	فقر فرهنگی، تأثیر بر نسل‌های بعدی، داستان‌پردازی درباره شاگردان فقیر	محدودیت آموزشی و فرهنگی با فقر نسلی و محیطی ترکیب‌شده، اجبار کودکان به کار	توجه داستان‌محور و طنزآمیز به آموزش فقرا در بهبهانی؛ توجه به محدودیت محیطی و اجتماعی و فقر نسلی آکین	بازنمایی فقر فرهنگی و محدودیت آموزشی با تأکید بر تجربه نسلی	داستان‌پردازی، جملات پرسش بلاغی، تصویرپردازی، کنایه	تصویرپردازی، تکرار برای تأکید بر محدودیت‌ها، روایت محیطی و نسلی برای نشان دادن فقر آموزشی و فرهنگی
زبان و دیدگاه زنانه	زبان زنانه، طنز تلخ، کنایه، داستان‌پردازی، تصویرگری عاطفی رنج زنان و کودکان	زبان زنانه، روایت چندصدایی، استفاده از شخصیت‌های نمادین و جمعی	در بهبهانی تمرکز بر احساسات و تجربه فردی زنان؛ آکین بر تجربه جمعی و نسلی	کاربرد زبان زنانه برای ارتقای فقر از مفهوم اقتصادی به تجربه انسانی، اجتماعی و عاطفی، بدن‌مندی، رنگ‌ها، اشیاء و محیط در شعر به‌صورت محسوس، کاربرد جملات عاطفی، راوی زن و کودک	طنز تلخ، کنایه‌های ایما، روایت عاطفی رنج زنان و کودکان، تصویرگری و داستان‌پردازی، تشبیهات محسوس از حوزه اشیا، خوراکی و غیره.	روایت چندصدایی، شخصیت‌های نمادین و جمعی، تصویرپردازی محیطی و تاریخی، کنایه‌های دشوار و رمز، تشبیهات از حوزه محسوس خوراکی، اشیا و غیره

جدول ۱. بازنمایی مؤلفه‌های موتیف فقر در اشعار بهبهانی و آکین

۲-۲. نابرابری و بی‌عدالتی

یکی از دیگر مفاهیمی که دارای بار معنایی منفی است نابرابری و بی‌عدالتی است. این مفهوم در شعر این دو شاعر نیز در بسامد بالایی به‌کار رفته‌است. بهبهانی غالبا این مفهوم را با دیگر موتیف‌هایی مانند فقر، ناامیدی و غیره پیوند زده‌است. برای مثال در شعر «برای انسان این قرن» شاعر در بیان مؤلفه‌های انسان‌های معاصر به جنگ‌افروزی انسان‌ها و ایجاد فقر توجه‌می‌کند و در ادامه بیان‌می‌کند که همواره نابرابری اجتماعی میان انسان‌ها وجود داشته‌است:

نه ساقی و جام عدلی نه غیرتی با گدایی یکی ستم از جهان برد یکی ستم بر جهان کرد

(بهبهانی، ۱۳۸۴: ۱۱۲۸).

شاعر گاهی در بیان نابرابری به نابرابری ذاتی و سرنوشت تعیین‌شدهٔ انسان‌ها می‌پردازد. در شعر «جیب‌بر» در توصیف از زبان این شخصیت، داشتن مؤلفه‌هایی مانند خانواده، پدر یا مادر، مکان تولد و غیره مبهم است. شاعر به‌صورت ضمنی به نابرابری ذاتی و بی‌عدالتی‌ای اشاره‌می‌کند که شخصیت شعری یعنی جیب‌بر در آن هیچ حق انتخابی نداشته‌است:

من ندانم که پدر کیست مرا یا کجا دیده گشودم به جهان
که مرا زاد و که پرورد چنین سر پستان که بردم به دهان

(همان: ۴۷).

گاهی نابرابری همراه فقر تصویر شده‌است. مانند شعر «درد نیاز»:

ای دختر فقیر سیه‌چردهٔ ملیح نام تو ای شکفته‌گل کوچه‌گرد چیست؟
دانی تورا که زاده؟ نه اما بدان که او مانند تو به خاک تباهی نشسته بود
او هم ز تازیانه بیداد پیکرش چون پیکر نحیف تو رنجور و خسته بود
او چون تو بود و چون تو درین گیر و دار عمر با سنگ یأس جام امیدش شکسته بود
بدبخت زاد، زادهٔ بدبخت دیگری! از صبح تا به شام به هر سوی می‌دود

(همان: ۲۶۴-۲۶۵).

یا:

دردا دریـن خـرابـه دلـگـیـر جـان‌گـداز هرگز تو را بـه منزل مقصـود راه نیسـت
هرگز تورا بـه مـدرسـه‌ای یـا بـه مکتبی یـا دامـن محبت پـاکی پنـاه نـیسـت
بـیدادگر نشـسـتـه بسـی در کـمیـن تـو امـا هزار حیف کسـی دادخواه نیسـت

(همان: ۲۶۶).

گاهی این نابرابری در خلال مباحث اجتماعی مانند شغل و سلسله‌مراتب اقتصادی بیان شده‌است. شاعر در اشعار خود گروهی را تابع گروه دیگر معرفی‌می‌کند و این بخشی از وجههٔ نابرابری است. برای مثال در شعر «کارمند» در ابیات زیر این مفهوم بیان‌شده:

چـه دردی‌سـت آوخ چـه درد گـرانـی پی لـقـمـه‌ای نـان بـه هـر سـو دویـدن
بـر نـاکسـان دغـل ایسـتـادن بـه پـای فـرومـایـه‌مـردم خـمـیـدن
رئـیـس اسـت او و کـارمـنـد ویـم مـن غـلـط رفـت مـن بـنـدهٔ پسـت اویـم
کـه غـیـر از خـطـایـش صـوابـی نـبـیـنـم کـه غیر از رضـایش رضـایی نجویم

(همان: ۷۴-۷۵).

در ادامه این شعر، شخصیت در اعتراض به این نابرابری و یکسان‌بودن جایگاه هر دو با پرسش بلاغی این‌گونه بیان‌می‌کند که:

لـبـم بـاز شـد تـا بـه فـریـاد گـویـم: چـه نـازی کـه این منصـب و پـایـه داری؟
از آن در چـنـیـن پـایـه‌ای اسـتـواری کـه از پسـتی و سـفلگی مـایـه داری
کـدامـیـن هـنـر داری از مـن فـزون‌تـر مـگـر دزدی و ژاژخـایـی و پسـتـی؟

(همان: ۷۶).

نابرابری و قدرت زورمند نیز در این اشعار قابل‌مشاهده است. در شعر «خون‌بها» شاعر با روایت داستانی به نابرابری دو دسته اشاره‌می‌کند:

وان تـوانـگـر پـیـام داد چـنـیـن کـه بـه درد شـمـا دوا بـخشـم
غـرق خـون شـد اگـرچـه طـفـل شـمـا غـم چـه داریـد؟ خـون‌بـهـا بـخشـم
وای ازیـن سـفـلـگـان کـه انـدیشـنـد زر بـه هـر درد بـی‌دواسـت دوا
زر بـه هـمـراه داغ مـی‌بـخشـنـد داغ را زر دوا کـجـاسـت کـجـا
بـار اول جـواب آن پـیـغـام بـود پـیـدا کـه غـیـرعصـیـان نـیسـت
لـیـک مـعـلـوم شـد ضـعـیـفـان را پـنـجـه بـا زورمـنـد آسـان نـیسـت

(همان: ۷۶-۷۷).

در توصیف قشر ضعیف جامعه مانند کولی‌ها نیز به مفهوم نابرابری اشاره شده:

تـقـصـیـر چـون کـنـی بـا او کـه‌ش بـا تـو نـیسـت تـقـصـیـری؟

(همان: ۶۵۵).

تمام این مثال‌ها نشان‌می‌دهند که در شعر بهبهانی نابرابری و بی‌عدالتی در سطوح متعدد اجتماعی، اقتصادی، ذاتی و ساختاری حضور دارد و شاعر با تصویرسازی دقیق، روایت شخصیت‌ها و پرداختن به فقر، سلسله‌مراتب اقتصادی و قدرت زورمند، ابعاد مختلف نابرابری را برجسته‌می‌کند.

در شعر آکین، بی‌عدالتی به شکل تحریف حقیقت و فقدان عدالت قانونی و اجتماعی ظاهرمی‌شود. شاعر می‌گوید:

«Yazılan tersinden okuyarlar» (Akın,2000: 54) (آنچه نوشته‌شده را وارونه می‌خوانند)

که نشان می‌دهد عدالت و حقیقت همواره از سوی صاحبان قدرت برعکس خوانده‌می‌شوند و معنابخشی به واقعیت به تصرف قدرت درمی‌آید. بی‌عدالتی قانونی و حقوقی نیز در متن نمود پیدا می‌کند، یعنی عدالت تنها بر کاغذ وجود دارد و در زندگی واقعی مردم تحقق نمی‌یابد.

Dirilip gelmedi Misak-ı milli/İnsan hakları/ Ve Anayasa/Dürüldü kaldı kağıtlarda(ibid: 25)

ازهمین‌رو، بی‌عدالتی اجتماعی با فقر و نابرابری اقتصادی پیوند می‌خورد، چنان‌که فقر به‌مثابه لکه‌ای سیاه در میان شکوه شهری دیده‌می‌شود و نشان‌می‌دهد که رفاه تنها سطحی است و سرنوشت مردمان فرودست نادیده گرفته‌می‌شود:

Kocaman büyülü aydınlığın ortasında/Bir kara leke yoksulluk (ibid: 25)

(در میان نور جادویی عظیم / لکه‌ای تاریک از فقر).

بی‌عدالتی اقتصادی و فضایی با مهاجرت و حاشیه‌نشینی نیز همراه است. همان‌گونه که در (برخاستیم و کوچ کردیم؛ ما از حکّاری آمده‌ایم)، تبعید و جغرافیای محروم به رنج طبقاتی پیوندمی‌خورد و حکّاری نماد حاشیه‌نشینی و بی‌نمایندگی است.

*Kalkık göç eyledik/ HAKKARİ'DEN GELİRİK (ibid:*۲۵)

در حوزهٔ اجتماعی و حقوقی، شاعر به بی‌عدالتی قانونی و محدودیت‌های فرهنگی و سنتی نیز می‌پردازد. سطرهایی مانند

Cümle hal insan halidir/Yiğit başına iş gelir/Bendi mapusane olur/ Oy sarı gelin (ibid: 61)

(وضعیت و سرنوشت انسان چنین است (وضعیت انسان همان وضعیت زندگی است)؛برای دلیر مشکلی پیش می‌آید و به زندان می‌رود، ای عروس زیبا و محبوب)

نشان‌می‌دهد که محدودیت‌ها و سنت‌ها افراد را از آزادی و تحقق سرنوشت خود محروم‌می‌سازند و زنان و جوانان بیش‌ترین آسیب را می‌بینند. در سطح دیگری، بی‌عدالتی به حوزهٔ بدن و خانواده منتقل می‌شود و زبان زنانه و بدن‌محور شاعر اهمیت پیدامی‌کند. بی‌عدالتی به‌صورت تجربه‌ای روزمره ظاهرمی‌شود، چنان‌که در:

Geldi çöktü yanar ocağımıza / Bizim, yani oğlum Mustafa'nın... kızım Döne'nin (ibid: 25)

(آمد و بر آتش سوزان ما فرود آمد/خانهٔ ما، یعنی خانهٔ پسرم مصطفی ...دخترم دونه)

ستم در خانواده، بقا و نسل فرزندان حضور می‌یابد و نشان داده می‌شود که سیاست و بی‌عدالتی به خانه رسوب می‌کند. فقر خانگی و زنانه نیز در اشیای خانه و جزئیات زندگی دیده‌می‌شود، مثلاً در نمونهٔ زیر فقر از منظر زنانه و خانه بازنمایی‌می‌شود:

Çinçin'de Çalışkanlarda Asri mezarlığın duvanna Yaslanmış bir oda bir aralık Üç kapkacak iki mitil/iki makina kilimi bir seccade (ibid: 38)

(در چینچین، در مناطق کارگر، اتاقی تکیه داده شده به دیوار گورستان یک راهرو، سه قابلمه و ماهی‌تابه، دو فرش/دو فرش ماشینی، یک سجاده).

تراژدی انسانی و فروپاشی اخلاقی جامعه وقتی آشکارمی‌شود که مادر آرزوی مرگ نوزاد خود را دارد:

مادر می‌گوید: کاش می‌مرد، فقط می‌مُرد و شاعر نتیجه می‌گیرد: *«Bir ölse, diyor anası, bir ölse»*

Hangi bir ana/Bebeğini ölsüne tutuyorsa/Batmıştır o ülke» (ibid: 39)

(کدام مادر فرزندش را در آغوش می‌گیرد تا بمیرد؟ آن کشور نابود شده‌است)

یعنی معیار سقوط جامعه، درد مادر است و عدالت از منظر مادرانه و زیست انسانی تعریف می‌شود. تضاد فضایی و طبقاتی نیز با صحنه‌پردازی دو جهان هم‌زمان دیده می‌شود:

Bir başka yerinde/İpeğin ve elmasın pırıl pırılında/Dans ediliyordur sabahlara kadar (ibid: 39)

(در جای دیگرِ همین کشور، در میان درخشش ابریشم و الماس، تا صبح می‌رقصند و رقص ادامه دارد) که حاشیه‌نشینی و لذت کنار هم قرار گرفته و نابرابری ساختاری را برجسته‌می‌کند. سپس، بی‌عدالتی به مالکیت بدن و سرمایه‌سالاری می‌رسد. شاعر در شعر «نارنجی سبز» فضای زندگی روزمره، مبارزه و حس بی‌عدالتی اقتصادی و اجتماعی را با تصاویر رنمادین رنگ و اشیا توصیف می‌کند. در سطر

İki Ford-Taunus yanaştı/Birisi turuncu öteki yeşil/Turuncunun sahibi, yeşilin sahibi (ibid: 42)

(دو فورد تاونوس نزدیک شدند یکی نارنجی و دیگری سبز؛ صاحب نارنجی، صاحب سبز)

واژهٔ صاحب به مالکیت پول و سرمایه بر بدن و زندگی زنان و فرزندان اشاره دارد. در ادامه، سرمایه‌سالاری فرزند را نیز مصادره می‌کند.

Ulan para ulan namert / Ekerdik ekerdik biçtirmezdin / Bakardık toplardık yedirmezdin (ibid: 42)

(ای پول، ای نامرد/می‌کاشتیم می‌کاشتیم و نمی‌گذاشتی درو کنیم/می‌دیدیم، جمع می‌کردیم و نمی‌گذاشتی بخوریم)

Onu ben, gün güneş görmeden… / Yalnız ölesiye yalnız… / Sekiz yıl / Onu ben / Satmazdım (ibid: 42)

(من او را نمی‌فروشم / برای هشت سال / تنها، تا زمان مرگ... / بدون دیدن خورشید...)

مقاومت مادرانه و حفظ کرامت نشان‌داده‌می‌شود؛ فروخته‌نشدن دختر نماد مقاومت اخلاقی و دفاع از کرامت انسانی است. پرسش دربارهٔ کرامت و انسانیت در (این‌ها را ما نساختیم؟ مگر ما آدم نیستیم؟) نشان‌دهندهٔ نابرابری اجتماعی و مصادرهٔ دستاوردهای کارگری توسط سرمایه‌داران است.

Bunları biz yapmadık mı/Biz adam değil miyiz (ibid: 25)

بی‌عدالتی اقتصادی و طبقاتی نیز در اشعار گولتن آکین برجسته است. تضاد شدید میان فقیر و ثروتمند در سطرهای زیر آمده:

Benim oğlum… öyle açken… sen burda domuz gibi (ibid: 42)

(پسرم درحالی‌که خیلی گرسنه و پژمرده است و تو اینجا مثل خوک، هستی)

Hiçbir şeyden geri kalmıyorsun. Bedeninin her isteğini (ibid: 78)

این تضاد محدودیت دسترسی به منابع اولیه و فشار روانی والدین و خشونت نمادین ناشی از این بی‌عدالتی را نیز برجسته می‌کند. تصویر کودکان گرسنه و تلاش والدین برای توزیع عادلانهٔ غذا، حس محرومیت و نابرابری در دسترسی به نیازهای اساسی را ملموس می‌کند. در سطح گسترده‌تر، آکین نابرابری نژادی، جهانی و محیط زیستی را نیز بررسی می‌کند. فرد فقیر، مهاجر یا دارای پوست تیره، نه‌تنها از منابع اولیه محروم است؛ بلکه مورد تبعیض و حذف اجتماعی قرار می‌گیرد:

Parasızım ve kahverengiyim, elma çalıyorum/Tutuyorlar elmayı ve beni 'Pis Marok' (ibid: 134)

(بی‌پولم و پوستم قهوه‌ای است، سیب می‌دزدم؛ هم سیب را می‌گیرند هم مرا: "مراکشیِ کثیف").

این تصویر نشان‌دهندهٔ فقر ساختاری، تبعیض نژادی و فقدان حقوق شهروندی است. هم‌چنین، بحران‌های محیط زیستی و تهدیدات طبیعی در شعر به‌عنوان محصول بی‌عدالتی جهانی به تصویر کشیده‌می‌شوند:

Radyasyon, eds, delik ozon, asit ve esrarın avcunda Ölebilirim, sanşın kuşu olsaydım annemin Açık kalırdı elmaya özlemden ağzım Gardia Civil'de yüzlerce çalınmış elma (ibid:135)

(از پرتوها، یا EDS، یا سوراخ اوزون، یا اسید و علفی (ماری‌جوانا) که در مشت دارم، می‌توانم بمیرم. اگر پرندهٔ بخت بودم، دهان مادرم از حسرت یک سیب، صدها سیب دزدیده‌شده در گاردیا سیویل، باز می‌ماند).

این استعاره‌ها، بی‌عدالتی و هزینه‌های نابرابر بحران‌های جهانی را برای فقرا و محرومان نشان‌می‌دهد.

بی‌عدالتی	تفاوت در دو شاعر	شباهت در دو شاعر	صنایع ادبی بهبهانی	صنایع ادبی گولتن آکین
اقتصادی و طبقاتی	بهبهانی تمرکز بر شغل و موقعیت اقتصادی؛ آکین تأکید بر مالکیت و مصادره زندگی و کودکان	تصویر نابرابری میان فقیر و ثروتمند، توجه به سلسله‌مراتب اجتماعی	تضاد، تشبیه، تصویرسازی ملموس، جملات طولانی و تکراری	تضاد، استعاره مالکیت بدن و سرمایه، تکرار، ریتم داستان‌وار، جملات حسی و توصیفی
اجتماعی و قانونی	بهبهانی بیان ضمنی ظلم و سلسله‌مراتب؛ آکین بی‌عدالتی حقوقی، تبعیض نژادی و محدودیت زنان	نقد بی‌عدالتی اجتماعی و تبعیض، فقدان عدالت قانونی	تشبیه، تضاد، پرسش بلاغی، روایت مستقیم شخصیت‌ها، تصویرسازی	استعاره، تضاد، روایت داستانی، توصیف دقیق موقعیت‌ها، تکرار
ذاتی و سرنوشت تعیین‌شده	بی‌تفاوت: هر دو نابرابری ناشی از تولد و خانواده	تأکید بر محرومیت ذاتی و نابرابری انسانی	پرسش ضمنی، ایهام، توصیف، استعاره	توصیف جزئیات، تکرار، تصویرسازی حسی، استعاره، تضاد
روانی و عاطفی	بهبهانی ضمنی و اجتماعی؛ آکین مستقیم بر محرومیت عاطفی و فرسودگی امید	تجربه بی‌عدالتی از منظر انسان و احساسات	تشبیه، استعاره، تکرار، توصیف	توصیف حسّی، استعاره، ریتم طولانی، تکرار، زبان زنانه، تصویرسازی ملموس
محیطی و جهانی	آکین توجه به تبعیض نژادی، مهاجرت و بحران محیطی؛ بهبهانی کمتر	تأثیر نابرابری بر زندگی افراد و جامعه	تضاد، تصویرسازی	تضاد، استعاره محیطی و جهانی، رنگ و مکان، تصویرسازی
زبان زنانه	در گستره نقد: در بهبهانی اجتماعی اقتصادی، در آکین فردی اجتماعی جهانی در شدت بدن‌مندی زبان: در بهبهانی حسی خانه‌محور، در آکین گسترده‌تر	بازنمایی بی‌عدالتی در سطح تجربه زیسته و حسی تمرکز بر اشیای ملموس، خانه و بدن رنگ‌ها و نشانه‌های حسی در برجسته‌سازی نابرابری	تصویر بی‌عدالتی در چارچوب خانه، کودک، مادر و اشیای روزمره کفش کودک، گل کوچه، متکا و قالیچه به‌عنوان نشانه‌ها	نقد چندلایه بی‌عدالتی در پیوند با بدن، خانه، روابط خانوادگی و اشیای خانه سه ظرف کاسه، دو متکا، دو قالیچه ماشینی، سجاده به‌عنوان نشانه‌های فقر زنانه و خانه‌محور

	در روایت: در بهبهانی تمرکز بر فقر شهری، در آکین گسترش به مهاجرت، زندان، فقدان و خانواده	نحو طولانی و توصیفی با بافت عاطفی واژگان زنانه با محور مراقبت انتقال بی‌عدالتی از سطح ساختاری به سطح عاطفی و روزمره		

جدول ۲. بازنمایی مؤلفه‌های موتیف نابرابری و بی‌عدالتی در اشعار بهبهانی و آکین

۲-۳. درد و رنج و ظلم و ستم زنان

از دیگر مؤلفه‌های موجود در شعر این دو شاعر پرداختن به رنج و درد جامعه زنان است. رنج موجود در شعر بهبهانی در ارتباط با عناصر مختلفی از زنان است. گاهی این درد و رنج آمیخته با مسائل اقتصادی و اجتماعی است و زنان در قالب نقش مادر ناتوان از تأمین مایحتاج اعضای خانواده خود هستند. برای مثال شاعر به رنج زنی می‌پردازد که فرزند خود را به‌سبب مشروع‌نبودن سر راه می‌گذارد. در این شعر شاعر رنج اقتصادی و اجتماعی زنان (فقر، ناتوانی، فشار معیشتی) آنان را مطرح کرده‌است:

شرمگین با خویش گفتم زیر لب — با چه کس گویم که این فرزند توست
وز چه کس نالم که عمری رنج او — یادگار لحظه‌ای پیوند توست
از صدای پای سنگینی فتاد — لرزه بر اندام من سیماب‌وار
طفل را افکندم و بگریختم — دل پر از غم، شانه‌ها خالی ز بار

(بهبهانی، ۱۳۸۴: ۶۱).

یا در جایی از زبان راوی زن در بیان رنج روانی و عاطفی زنان (حسرت، اضطراب، نارضایتی درونی) آورده که:

حسرت نمی‌برم که چرا جانم — سرمست از شراب نگاهی نیست
زین رنج می‌برم که چرا چون من — محکوم این نظام فراوان است
بندی که من به گردن خود دارم — دیگر سرش به گردن ایشان است

(همان: ۸۸-۸۹).

این ابیات بیانگر حسرت، فشار روانی و احساس بی‌قدرتی زن در برابر نظام اجتماعی و اخلاقی حاکم است. گاهی شاعر به رنج ناشی از بی‌عدالتی و عدم آزادی زنان اشاره‌می‌کند. این بخش نمایان‌گر رنج زنان طبقهٔ مرفه است که در ظاهر در تجملند، اما از آزادی و استقلال محروم‌اند. در شعر «زن در زندان طلا» آورده که:

اگر بالای زیبای بلندم — به بالاپوش خز بس دلفریب است
میان سینه تنگم دلی هست — که از هر گونه شادی بی نصیب است
مرا عار آید از کاخی که در آن — نه آزادی نه استقلال دارم
مرا این عیش از اندوه خلق است — ولی آوخ زبانی لال دارم
مرا خواهد اگر همبستر من — دمادم با تجمل آشناتر
مپندار ای زن عامی مپندار — مرا از مرکب او پربهاتر

(همان: ۹۰-۹۱).

یا به‌صورت کاملا آشکارا در شعر «ای زن» رنج زیستی و فداکاری جسمی زن را (تحمل رنج برای دیگران) به تصویر کشده‌است.

از جسم و جان و راحت خود کاهی — تا بر کسان نشاط افزایی
تا جان کودکان تو آساید — خود لحظه‌ای ز رنج نیاسایی

(همان: ۹۴)

در این ابیات، زن در مقام مادر و پرستار دیگران تصویر می‌شود؛ زنی که جسم و جان خود را فدای آسایش دیگران می‌کند.

در بیان رنج عاطفی و فرسایش درونی (فراموش‌شدگی، پیری، اندوه خاموش) زن به نماد اندوه خاموش و فرسودگی عاطفی بدل‌می‌شود؛ او با گذشت عمر، عشق و جوانی خود را در سکوت می‌سوزاند:

اینجا زنی است خامش و سنگین‌دل — کز سرد و گرم و دهر خبر دارد
قلب خموش و سینه آرامش — تابوت عشق و گور جوانی‌هاست
اما از آن گذشته بی‌حاصل — در خاطرش هنوز نشانی‌هاست
زن نیست که او شمع شب افروزیست — روشن چو روز کرده حریمی را
از عمر خویش و عمر شبی — تاریک آرام و نرم کاسته نیمی را

(همان: ۱۰۴).

بهبهانی با اشاره به زنان قشر پایین و یا طردشده، به رنج آنان اشاره کرده‌است. مانند زنان در نقش هوو و غیره.

آه این مردی که که این‌سان خفته گرم — در کنار این زن آشوبگر
جای می‌داد اندر آغوشش مرا — روزگاری گرم‌تر پرشورتر
طفل من بیمار بود اما پدر — / نقل و شیرینی پی این زن خرید
من به‌سختی ساختم تا بهر او — دستبند و جامه و دامن خرید

(همان: ۲۵۶)

یا در شعر درد نیاز رنج تاریخی و زنجیره‌وار نسل زنان (وراثت فقر و بیداد) آمده که:

دانی تو را که زاده؟ نه اما بدان که او — مانند تو به خاک تباهی نشسته بود
او هم ز تازیانه بیداد پیکرش — چون پیکر نحیف تو رنجور و خسته بود
او چون تو بود و چون تو درین گیرودار عمر — با سنگ یأس جام امیدش شکسته بود

(همان: ۲۶۴-۲۶۵)

در اینجا بهبهانی رنج زن را نه فقط فردی بلکه تاریخی می‌بیند زن امروز وارث رنج نسل‌های گذشته است. زنان در شعر او از طبقات مختلف جامعه‌اند: مادر فقیر، زن روشنفکر در بند تجمل، زن عاشق طردشده، یا مادر تنها. بهبهانی با زبانی صریح، عاطفی و گاه روایی، همه این رنج‌ها را در بافت اجتماعی و انسانی ایران معاصر به‌تصویرمی‌کشد.

رنج زن در شعر آکین هم زیستی، اجتماعی و هم تاریخی است و با موتیف‌ها و صنایع ادبی مختلف بازنمایی‌می‌شود. در اشعار او رنج بنیادین زنان از همان تجربه‌های زیستی آغاز می‌شود، به‌ویژه درد زایمان که در بیت:

Ve kadına dedi: Acıyla doğuracaksın (Akın,2000: 19)

(و به زن گفت: با درد، زایمان خواهی کرد)

بازنمایی شده‌است. این تجربه نماد رنج فردی و زیستی زن و بیان‌گر محدودیت‌های طبیعی و اجتماعی است که بر بدن زن تحمیل‌می‌شود. همچنین اشاره به جراحت‌ها و خستگی‌های جسمی در مسیر زندگی نشان‌دهندهٔ زخم‌های ناشی از مقاومت، تلاش و مبارزهٔ زنان در برابر فشارهای اجتماعی است.

Sürün, dizleriniz iyce kesilsin (ibid: 13)

زنان در متن با فشارهای جسمی و زیستی گسترده‌ای مواجهند. نمونه‌های واضح شامل درد زایمان، باروری اجباری و آسیب‌های جسمی ناشی از خشونت مردانه است. برای مثال در روایتی آورده که شخصیتی به نام عایشه دخترِ دلبر است، مادرش (دلبر) با حسن ازدواجی اجباری/دولتی دارد؛ مردی خشن و سلطه‌جو. زمانی‌که این ازدواج انجام شد، دلبر هفت‌ماهه باردارِ عایشه بود. حسن،

دلبر را مرتب می‌زند، زخمی می‌کند و هیچ‌وقت جراحت‌هایش را درمان نمی‌کند. در این خشونت و فشار، دلبر از خانه رانده می‌شود یا دیگر نمی‌تواند در خانهٔ خودش بماند. عایشه که در چنین شرایطی به دنیا می‌آید، هرگز مادرش را نمی‌بیند؛ یعنی یا هنگام تولد از مادرش جدا شده، یا مادرش مجبور به فرار و ترک خانه شده‌است.

Ayşe yedi aylıkh karnında, Ulan kan, dedi boyacı Menim çocuğumu doğuracağsen Seni nikah edeceğim Resmen Herif senin kölen oluram .Vurdu, yaraladı, onarmadı. AYŞE ANASINI GÖREMEZ Dilber, ocağında kalamaz (ibid: 35-36)

این متن نشان‌دهندهٔ رنج زیستی و محدودیت‌های اجتماعی است که با فشار خانواده و جامعه گره خورده و بازنمایی خشونت جسمی و روانی مستقیم مردانه است که بدن و روان زن را آسیب‌پذیرمی‌کند. آکین به رنج اجتماعی و روانی نیز اشاره کرده‌است. زنان در جامعهٔ مدرن و شهری با محدودیت‌ها و فشارهای اجتماعی مواجهند. مصرع‌هایی مانند:

Dul bir kadın sessizliğinde/Kavgadan iz yok (ibid: 13)

(در سکوت زن بیوه اثری از مبارزه نیست)

نشان‌دهندهٔ تنهایی، فقدان امکان اعتراض و محدودیت‌های اجتماعی است. سکوت زن نمادی است از سرکوب و بی‌قدرتی در برابر ساختارهای مردسالار، درحالی‌که چشم‌انداز خشونت اجتماعی و روانی از طریق کنایه‌هایی چون (همه، اما همه / با چشم‌هایشان یاد گرفته‌اند تف کنند) بازنمایی‌می‌شود.

Herkes ama herkes/Gözleriyle tükürmesini öğrenmiş (ibid: 13)
Hayat daha ağır yüklendi Dilher Hamının sırtına (ibid: 36)

(زندگی سنگین‌تر بر دوش زن شد).

فریادهای زن در مواجهه با مرگ فرزند یا احساس تهی‌بودن، تجربهٔ روانی و فشار درونی را منتقل‌می‌کند. همین‌طور، مواجهه با فقدان و محرومیت، به‌ویژه ازدست‌دادن فرزندان یا عزیزان رنج جمعی و هویتی را برجسته‌می‌سازد.

Öldürdünüz oğlumu la, beni de öldürün. Kadın boştu şimdi, bomboş…Analar geriye bedenlerini değil, küllerini taşıyıp götürdüler (ibid: 74)

(پسرم را کشتید، لعنتی‌ها مرا هم بکشید. زن حالا خالی شده‌بود، کاملاً تهی. مادرها برگشتند، نه با بدن‌های فرزندانشان، بلکه با خاکسترشان).

مشاهدهٔ خشونت علیه دیگران و ازدست‌دادن عزیزان، فشار روانی مضاعفی ایجاد می‌کند:

Uşlar, dövülmüşler, üstlerine köpekler salınmış. Tekmelenmişler. Hayaları çiğnenip ezilmiş (ibid: 75)

(کودکان (خدمتکار) کتک خورده‌بودند، سگ‌ها را بر سرشان ریخته‌بودند. لگد زده شده‌بودند. آبرویشان لگدمال شده و خرد شده‌بود).

رنج زن تنها محدود به خود او نیست؛ زنان مسئولیت نگهداری و حفاظت از نسل آینده را نیز بر عهده دارند؛ اما این وظیفه با فقدان حمایت و تهدیدهای محیطی و اجتماعی همراه است.

Yanında kalmayacak doğurdukların/Kınlacaklar/Ottan, salgından, kılıçtan (ibid: 19)

(کسانی‌که به دنیا می‌آوری کنار تو نخواهند ماند/سرزنش خواهند شد/از گیاه، بیماری، شمشیر)

نشان‌دهندهٔ فشار تاریخی و ساختاری بر زنان و رنج آنان در برابر خطرهای طبیعی و اجتماعی است. زن در متن نه‌تنها در معرض خشونت مستقیم است، با تهدیدهای محیطی و اجتماعی گسترده مواجه می‌شود. نمونه‌ها شامل فقدان حمایت از فرزندان، تهدیدهای جسمی و مرگ، و محیط سرکوب‌شدهٔ زندان یا دادگاه‌هاست:

Çığlık uzadı uzadı. Mapusane avlusunu dolandıİç avludaydı kadın. Çığlık sürüyordu. (ibid: 74)

(فریاد طولانی شد، حیاط زندان را پر کرد. زن در حیاط داخلی بود، فریاد ادامه داشت).

زن در متن، ازدست‌دادن هویت انسانی و تجربهٔ تحقیر اجتماعی را تجربه‌می‌کند:

Yüzleri yüz olmaktan çıkmış acılı kadınlardı (ibid: 75)

(چهره‌هایشان چهره‌های زنانی رنج‌کشیده بود، دیگر شبیه چهره‌های معمولی نبودند).

رنج و ستم زنان	شباهت‌ها	تفاوت‌ها	عملکرد صناعات ادبی در شعر گولتن آکین	عملکرد صناعات ادبی در شعر سیمین بهبهانی
زیستی و جسمی	تمرکز بر بدن زن به‌عنوان مرکز تجربه رنج و مقاومت	نمایش احساسی و خانوادگی رنج جسمی در بهبهانی؛ تصویر فلسفی و نمادین آن در آکین	استفاده از زبان نمادین، ارجاع به اسطوره، تصویرسازی از خشونت بر بدن زن	به‌کاربردن تشبیهات حسی، تصویرهای ملموس از بدن فرسوده، موسیقی درونی برای القای رنج مادرانه و فقر جسمی

اجتماعی و ساختاری	تأکید بر نابرابری اقتصادی و اجتماعی زنان	رویکرد احساسی و فردی در بهبهانی؛ رویکرد اجتماعی و ساختاری در آکین	بهره‌گیری از ساختار تکرار، روایت جمعی، تصویرسازی محیطی برای نمایش سلطه نهادهای مردسالار	استفاده از روایت اجتماعی، تضاد میان تجمل و فقر، گفت‌وگوهای درونی برای بازنمایی وابستگی زن به جامعه
روانی و عاطفی	نمایش اضطراب، تنهایی و اندوه زن	لحن عاطفی در بهبهانی؛ لحن عصیان‌گر در آکین	استفاده از مونولوگ درونی، تکرار آوایی، تصویرهای صوتی در نمایش اضطراب و فروپاشی روانی	به‌کارگیری حس‌آمیزی، واژگان اندوه‌بار در انتقال شرم، حسرت و تنهایی
تاریخی و جمعی	تأکید بر تداوم تاریخی رنج زنان	زبان استعاری و شاعرانه در بهبهانی؛ رویکرد مستند و جامعه‌شناختی در آکین	استفاده از زمان و مکان واقعی، تکرار برای القای چرخه تاریخی ستم	بهره‌گیری از نمادهای فرهنگی و سنتی برای پیوند رنج زن با تاریخ اجتماعی
ناشی از بی‌پناهی و تهدید محیطی	بازنمایی زن به‌عنوان قربانی محیط ناامن و مردسالار	نگاه فردی و خانوادگی در بهبهانی؛ نگاه اجتماعی و نظام‌مند در آکین	صحنه‌پردازی مستند، تصویرسازی از زندان و فضای بسته برای القای رنج ساختاری	استفاده از روایت تراژیک و لحن مادرانه در بازنمایی بی‌پناهی زن در فقر و تنهایی
فرهنگی و جنسیتی	انتقاد از سلطه فرهنگی و مردسالاری	لحن ترغیبی در بهبهانی؛ لحن انتقادی در آکین	استفاده از طعنه، تکرار و ایهام در برجسته‌سازی مالکیت مردانه و سلطه دینی – اجتماعی	بهره‌گیری از تضاد معنایی میان آزادی و تجمل، لحن خطابی در نقد قید سنت و فقدان استقلال زن
هویتی و تحقیر اجتماعی	بیان فقدان هویت و انسانیت زن در نظام مردسالار	زاویه شاعرانه و انسانی در بهبهانی؛ زاویه فلسفی و وجودی در آکین	به‌کارگیری نمادهایی چون «چهره‌های بی‌چهره»، «روسری»، «مو»، «دست» در القای بی‌هویتی و شیءشدگی	استفاده از استعاره و تشبیهاتی چون «تابوت عشق و گور جوانی‌ها» در نمایش مرگ هویت و احساس زن
زبان زنانه	رنگ و حس به‌عنوان ابزار نمایش تجربه زنانه لحن زنانه با محور احساس و بدن عناصر خانگی در ساخت فضا زاویه دید زنانه صفت‌گذاری زنانه بدن به‌عنوان محور تجربه نمادپردازی زنانه	در کارکرد رنگ: روشنایی و مهر در بهبهانی، تاریکی و تضاد وجودی در آکین در ماهیت خانه: کانون مهر در بهبهانی، میدان محدودیت در آکین در دامنه روایت: فردی در بهبهانی، جمعی در آکین در نقش بدن: جایگاه عشق و مهر در بهبهانی، میدان خشونت در آکین در دامنه نمادها: فرهنگی – عاطفی در بهبهانی، اسطوره‌ای – تاریخی در آکین جهت‌گیری متفاوت: احساسی در بهبهانی، اجتماعی در آکین	رنگ سیاه، تضاد عشق و رنج؛ تاریکی وجودی زن واژگان خشن و اعتراضی، تکرار و بازتاب اضطراب زنانه؛ چرخه تکراری کار و انزوا زاویه دید اجتماعی؛ زن خاموش و تحت سرکوب صفات: سرد، دردناک، خالی؛ تهی‌شدگی و بیگانگی بدنِ زخمی و مقاوم؛ نشانه خشونت تاریخی	شمع، گرما، نور، رنج زنانه؛ درخشندگی و فداکاری واژگان: دل، غم، شانه، آغوش؛ لحن صمیمی و مادرانه جمله‌های مکث‌دار، خانه، چراغ، فرزند، لباس برای نشانه‌های فداکاری و مهر. زاویه دید درونی و فردی؛ صفات: خاموش، آرام، پرشور، تکرار دل و غم خانه، مادر، شمع، گهواره؛ نمادهای فداکاری

جدول ۳. بازنمایی مؤلفه‌های موتیف درد و ظلم زنان در اشعار بهبهانی و آکین

۲-۴. ناامیدی و حسرت

حضور موتیف‌های اجتماعی با بار معنایی منفی در اشعار این دو شاعر سبب شده‌است بتوان مفهوم ناامیدی را در سرتاسر اشعار مشاهده‌کرد. بهبهانی در بیان حضور ناامیدی گاهی در طلب امید نیز می‌گردد. گاهی شاعر به‌صورت مستقیم به ناامیدی موجود در جامعه و انسان‌ها اشاره‌می‌کند. در برخی از غزل‌ها، شاعر خود را در برابر ناتوانی زبان می‌بیند.

به گوشم قصهٔ امید خوانی — فغان کاین قصه‌ای پر آب‌وتاب است
امیدی من نمی‌بینم دریغا — عروس قصه‌هایت در حجاب است

(بهبهانیُ ۱۳۸۴: ۲۸۰–۲۸۱).

شاعر، فرسودگی تن را در استعاره‌های طبیعی «غروب، خزان، پژمردگی» بازمی‌تاباند. او می‌گوید:

از عمر چون غروب زمانی نمانده‌است — وز جور شام تیره اثری نمانده‌است
بودیم یک فغان و خموشی مزار ماست — جز لحظه‌ای طنین فغانی نمانده‌است

(همان: ۲۹۲).

در این بیت، ناامیدی در سطحی زیستی و زمانی شکل گرفته؛ «غروب» نماد پایان نیرو و «شام تیره» نماد زوال امید و روشنایی است. بهبهانی از طبیعت برای جسم‌مندکردن درد وجودی استفاده‌می‌کند؛ یعنی به‌جای آن‌که بگوید «پیر و خسته‌ام»، با تصویرِ غروب عمر این حس را در کالبدی محسوس نشان‌می‌دهد. به‌عبارتی به‌صورت غیرمستقیم در معنای ضمنی جملات به معنای ثانویهٔ ناامیدی اشاره شده‌است. در شعر دیگر:

در ما نمانده ز آن همه شادی نشانه‌ای مایيم و دلشکستگی جاودانه‌ای

(همان: ۳۳۹)

«دلشکستگی جاودانه» ترکیبی‌ست که تجربهٔ اندوه را به وضعیت ماندگار زیستی تبدیل می‌کند. در زبان او، بدن و عاطفه یکی‌می‌شوند؛ قلب، پوست، و نفس حامل رنجند. بهبهانی از واژگان «بهار»، «لاله»، «گل» برای بیان مرگ و پژمردگی استفاده می‌کند، و تضاد می‌آفریند:

بهار عمر مرا گو خزان رسد که در او نرست لاله عشقی شکوفه هوسی

(همان: ۳۵۱).

در بسیاری از اشعار، ناامیدی در قالب شکست عشقی یا خاموشی شور عاطفی جلوه‌می‌کند، اما در واقع این عشق استعاره‌ای از زیستِ انسانی است. بهار عمر مرا گو خزان رسد/که در او نرست لاله عشقی شکوفه هوسی (همانجا). در این بیت، عشق پژمرده و زایش متوقف شده؛ راوی خود را در دل فصلی می‌بیند که دیگر ثمرنمی‌دهد:

ای مرغ نفرین، گوش من آزرده شد از وای تو ای بار سنگین دوش من با خستگی شد جای تو
ای ساقهٔ برف‌آشنا امید گل‌کردن کجا تا خون سبز زندگی یخ‌بسته در رگ‌های تو

(همان: ۳۵۴).

در لایه‌ای عمیق‌تر، شاعر از مرگ یا شکست اجتماعی فراتر می‌رود و به بحران معنا و ایمان می‌رسد: نه شکوفه مرادم که به گلشنی بخندد نه فروغ بامدادم که ز روزنی بخندد/بشکفت جامه جان ز کشاکش رقیبان چه امید بیش از اینش که به سوزنی بخندد؟ (همان: ۴۳۹). در این شعر، بهبهانی جهانی را تصویرمی‌کند که در آن حتی نشانه‌های طبیعیِ زایش، شکوفه، فروغ، بامداد، خاموش‌شده‌اند. در این‌جا ناامیدی دیگر واکنشی به رویداد بیرونی نیست، بلکه پرسشی هستی‌شناختی است: وقتی هیچ‌چیز نمی‌خندد، بودن چه معنایی دارد؟ او از تکرار و ساختار پرسشی برای القای پوچی استفاده می‌کند. یا:

خفاش و دیو دد و مار خوانند با هم به تکرار بیهوده در انتظاری بیهوده

(همان: ۷۴۴)

امید خسته می‌ماند شادی شکسته می‌ماند هر عشق می‌دمد نفرت هر اشتیاق بیزاری
زهدان هرآنچه می‌زاید آن است کان نمی‌باید

(همان: ۹۸۲).

بهبهانی از جمله زنانی‌ست که ناامیدی را از سطح شخصی به سطح جمعی می‌برد. در شعرش، زن فقط معشوق یا عاشق نیست؛ شاهد تاریخ است.

در سیاهی شب نومیدان یک چراغ ساده نمی‌بینم ماه ایستاده به بامی نه شمع اوفتاده نمی‌بینم

(همان: ۱۱۰۶).

در شعر دیگری، با لحنی تلخ‌تر می‌پرسد:

فقر و فساد و فحشا را از این خرابه خواهی راند تا عیش و امن و تقوا را سوی سرا بیاری؟ نه

(همان: ۱۱۲۴).

در این‌جا ناامیدی از عدالت و سیاست آشکارا بیان می‌شود. او از عناصر ملموس (بدن، طبیعت، فصل، صدا) برای بیان مفاهیم انتزاعی (مرگ، پوچی، فساد، فرسودگی) استفاده می‌کند.

آکین نیز با زبان استعاری و نمادین به موتیف ناامیدی اشاره کرده‌است.

Yerde parçalanmış kuş bedenleri/Tüyler kan ve ölüm ölüm (Akın,2000: 30)

(بر زمین، پیکرهای تکه‌تکه‌شدهٔ پرندگان/پرها، خون و مرگ، مرگ).

اینجا «پرنده» که معمولاً نماد آزادی و امید است، در حالت تکه‌تکه‌شده آمده‌است. این تصویر از شکست پرواز، یعنی پایان رویا و آزادی سخن‌می‌گوید مرگ آرزو. در متن دیگر آکین ناامیدی را در ماندگاری زخم‌ها می‌بیند. «خون» نه شسته می‌شود، نه خشک‌می‌شود نمادی از رنجی که در زمان تکرار می‌شود. «خون» نشانهٔ زخم اجتماعی و سیاسی است.

Ama kan/Ama kan durur (ibid: 30) (اما خون، اما خون می‌ماند)

Gövdem çürüyordu/Leylaklar zakkumlar içinde (ibid: 59)

(پیکرم در حال پوسیدن بود/در میان یاس‌ها و خرزهره‌ها)

بدنِ در حال پوسیدن، نماد ازبین‌رفتن زندگی و میل است. اما در کنار گل‌ها، این مرگ در دل زیبایی و طبیعت روی‌می‌دهد. آکین با این تصویر، ناامیدی زن را از درون بدنش بیان‌می‌کند. بدنی که دیگر منبع عشق و زایش نیست، میدان زوال و بی‌قدرتی است. گاهی در اشعار این شاعر ناامیدی وجودی و فلسفی قابل‌مشاهده است:

İsa'nın kolları kan içinde/Bir kuşu bile kaldıramadı İsa (ibid: 59)

(دست‌های عیسی در خون بود/عیسی نتوانست حتی پرنده‌ای را بلند کند)

در اینجا آکین نماد نجات و ایمان، عیسی، را از قدرت تهی می‌کند. عیسی، منجی، دیگر توان نجات حتی یک پرنده را ندارد. این تصویر نشان‌دهندهٔ شکست ایمان، شکست امید و فروپاشی معناست.

Bir derviş, bir ermiş değildi. Dalıp gitti düşünürken. Bak ki bir kendi kalmış kapının dışında (ibid: 107)

(نه درویش بود و نه قدیس. در اندیشه فرورفت و دید که تنها خودش مانده، بیرون در)

اینجا شاعر، انسان اندیشمند اما تنها را توصیف می‌کند کسی‌که از اجتماع جدا شده‌است. ناامیدی نه از فکر، بلکه از بی‌اثربودن فکر در جهان واقعی است.

Ya sen, ya sen. Böyle tek başına dalıp dalıp gidersen, düşüncen yalnız kendini üretir de gününü üretmezse ne denir sana? (ibid: 107)

(و تو، و تنها تو. اگر این‌گونه در افکار خودت غرق شوی، و افکارت فقط خودت را بسازند نه روزت را، در مورد تو چه می‌توان گفت؟)

این خودسرزنشی، صدای درونیِ زن شاعر است که در عین داشتن آگاهی، می‌بیند که جهان هنوز تغییر نکرده. ناامیدی اجتماعی و سیاسی (بی‌عدالتی، خشونت، قانون) از دیگر موارد در اشعار است. دختری نه‌ساله شاهد تحقیر و سقوط مادر است. ناامیدی از ناتوانی زن و کودک در برابر خشونت زاده می‌شود.

İtip düşürdüler annesini/Gözleri önünde…o yargı güçleriyle arasında gizli bir uzlaşma… Tek söz demediler. (ibid: 60)

(آنها مادرش را جلوی چشمانش هل دادند و به زمین انداختند... توافقی پنهانی بین او و آن قدرت‌های قضایی... آنها کلمه‌ای نگفتند).

یا در شعری تکرارِ «خواهندمرد» بیان‌گر ناامیدیِ معیشتی است که «مرگ» به‌عنوان راه‌حل یا رهایی بیان‌می‌شود:

Çocuklar açlığa girmiş... Ölecekler. Ölecekler. (ibid: 86)

(بچه‌ها گرسنه‌اند. خواهند مرد. خواهند مرد).

مادر، نماد زایش و زندگی است، اما در شعر آکین، او تنها مانده و یارِ درد شده‌است.

Acı, analarla yoldaş olmuştur /Büyüyor yaslı kara gözleri/Göğsü dar geliyor soluğuna (ibid: 30)

(درد، با مادران همنشین شده‌است. چشمان سیاه غمگینش بزرگ می‌شوند/سینه‌اش برای نفس‌کشیدن تنگ‌می‌شود).

تصویر کودک در حال بزرگ‌شدن در غم، نماد رشد در رنج است. ناامیدی در اینجا تداوم رنج از کودکی تا بلوغ است؛ زندگی از آغاز آلوده به درد شده.

Kadın sen çık kadın durma/Eğilmiş topluyor çorabı, gömleği.. Umut çok uzaklarda/Bıraksalar, toplayıp yeniden verecek oğluna (ibid: 61)

(زن، بیرون بیا، زن، نایست/خم‌شده جوراب و پیراهن را جمع می‌کند. امید خیلی دور است/ اگر می‌گذاشتند، آن‌ها را جمع می‌کرد و دوباره به پسرش می‌داد).

ناامیدی زن از بی‌قدرتی و حذف‌شدگی نمایان می‌شود. آکین نیز همانند بهبهانی به ناامیدی از زبان و بیان اشاره کرده‌است.

Kimse soruyordu/Yanıtı önceden verilmiş sorularla (ibid: 59)

(هیچ‌کس نمی‌پرسید/سؤالاتی که پاسخ‌هایشان از قبل داده شده‌بود)

زبان زنانه هنوز می‌پرسد، اما معنا از پیش بسته شده‌است.

در بند زیر، آکین امید و ناامیدی را در همنشینی با هم بیان می‌کند: ناامیدی در بدن، خستگی، و نبودن «دیگری»؛ امید در بذر، گل. بدن ناامیدی را پخش می‌کند، اما امید حداقلی هنوز باقی است.

İçeri düştüğünde tohumlar istemiştin. emek için uzanarak, umutsuzluk sinyalleri salıvererek duruyor. Dursun. Yeter ki yitmesin. Bir gün, sunacak başka bir ilgi, başka bir can kalmayınca, kendi canını sunuyor .Çiçekler serpiyor geçeceğini umduğu yollara (ibid: 88)

(وقتی به درون افتادی، بذر خواسته بودی.دراز کشیده برای رنج و کار، و در حالی که نشانه‌های نومیدی را رها می‌کند، همان‌جا می‌ایستد. بگذار بایستد؛ همین که از میان نرود کافی است.روزی، وقتی دیگر نه مهر دیگری و نه جان دیگری برای پیشکش باقی می‌ماند، جان خودش را پیشکش می‌کند بر راه‌هایی که امید دارد از آن‌ها بگذری، گل می‌پاشد).

شباهت‌ها	تفاوت‌ها	عملکرد صناعات ادبی در شعر گلتن آکین	عملکرد صناعات ادبی در شعر سیمین بهبهانی
تصویر بدن رنج‌دیده به‌عنوان محور ناامیدی، بیان بحران معنا و شکست ایمان، نقد اجتماع و زوال ارزش‌ها، بازنمایی رنج زن و مادر به‌عنوان سرچشمه ناامیدی، تأکید بر ناتوانی زبان در بازتاب رنج، تلاقی ناامیدی با جرقه امید در زبان زنانه، بیان استمرار رنج تاریخی و اجتماعی	در بهبهانی بدن استعاری و نمادین؛ لحن اعتراضی، سوگ عاطفی، غربت ملی و درونی امید در عشق و بیداری. در آکین بدن واقعی و زخم‌خورده، لحن فلسفی، سوگ وجودی و معیشتی، غربت زنانه و تبعیدی، امید در عمل و تداوم زنانه	تصویرسازی از بدن تکه‌تکه‌شده، نماد پرنده زخمی، تکرار خون، هم‌نشینی مرگ با گل و زیبایی اسطوره‌زدایی از عیسی، تضاد اندیشه و عمل تصویرپردازی کودک گرسنه، مادر خاموش، تکرار افعال امری، استعاره از سکوت عدالت، شخصیت‌پردازی مادر رنج‌کشیده، واژگان سرد فلسفی، تکرار برای بیان پوچی	تشبیه بدن به خاک و خزان، استعاره از خون و یخ‌بستن رگ‌ها، حس‌آمیزی رنگ و زمان، تضاد میان زندگی و مرگ، پرسش بلاغی، ایهام در واژه‌های امید و ایمان، کنایه از فقر و فساد، استعاره از خرابه، طنز تلخ، تضاد شادی و ویرانی

جدول۴. بازنمایی مؤلفه‌های موتیف ناامیدی در اشعار بهبهانی و آکین

۳. نتیجه‌گیری

نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل تطبیقی موتیف‌های مشترک محتوایی در شعر بهبهانی و آکین بیان‌گر آن است که موتیف‌ها نه‌تنها عناصر تکرارشوندهٔ زبانی و تصویری‌اند؛ بلکه شالودهٔ جهان‌بینی زنانه، اجتماعی و سیاسی آنان را تشکیل‌می‌دهند. هر دو شاعر از مفهوم موتیف برای سازمان‌دهی معنا، هدایت ذهن مخاطب و تثبیت پیام اصلی شعر استفاده‌می‌کنند، با این تفاوت که شیوه‌های این هدف در شعر هر یک متفاوت است. هر دو شاعر، باوجود تفاوت‌های فرهنگی و تاریخی ایران و ترکیه، بر مجموعه‌ای از موتیف‌های مشترک مانند فقر، خشونت، ناعدالتی، نابرابری، ناامیدی، حسرت، ظلم و رنج زنان تمرکز دارند. این اشتراک بیان‌گر تجربهٔ شعر زنان در خاورمیانه است؛ تجربه‌ای که تحت فشارهای تاریخی، محدودیت‌های اجتماعی، تبعیض ساختاری و رنج عاطفی شکل‌گرفته و در قالب تکرارهای معنایی و تصویری بازنمایی‌می‌شود. تفاوت‌ها عمدتاً در زمینه اجتماعی، تاریخی و جنسیتی موتیف‌ها است. موتیف فقر در شعر بهبهانی بیش‌تر جنبهٔ فردی، شهری و عاطفی دارد اما فقر در شعر آکین ماهیتی ساختاری دارد. فقر او فقر تاریخی، قومی، سیاسی و محیطی است. این تفاوت نشان می‌دهد که فقر در شعر بهبهانی بیش‌تر حاصل شرایط زندگی طبقات شهری و زنان است، درحالی‌که در آکین نتیجل مستقیم ساختار قدرت، تاریخ و سیاست است.

ناعدالتی و نابرابری وجه مشترک دیگری میان دو شاعر است. اما نوع ناعدالتی در نگاه آنان متفاوت است. بهبهانی بیش‌تر بر ناعدالتی جنسیتی، عشق‌های سرکوب‌شده، محرومیت زنان، فشارهای خانوادگی و محدودیت نقش‌ها تمرکز دارد. نابرابری در شعر او ملموس و روزمره است. در مقابل، آکین ناعدالتی را از زاویه قدرت سیاسی، تبعیض قومی، ساختارهای سرکوب و سیاست‌های

دولت می‌بیند. موتیف ناامیدی و حسرت نیز در هر دو شاعر حضوری پررنگ دارد. ناامیدی در شعر بهبهانی اندوهی عاطفی است. اما ناامیدی در شعر آکین سیاسی‌تر است؛ ناامیدی‌ای که حاصل قرن‌ها خشونت، کوچ، تبعیض و بی‌عدالتی است. به‌همین‌دلیل، حسرت در شعر آکین کم‌تر جنبهٔ شخصی دارد و بیش‌تر بازتاب تاریخ جمعی است. ظلم، درد و رنج زنان محوری‌ترین موتیف مشترک میان این دو شاعر است. بهبهانی رنج زنان را از دیدگاه عاطفی، خانوادگی و فردی می‌نگرد. زن در شعر او موجودی آسیب‌پذیر است که در جهانی نابرابر به‌دنبال عشق، امنیت و آرامش است. اما آکین رنج زنان را در دل ساختار قدرت نشان می‌دهد. بدن زنانه در شعر او محمل خشونت است. شیوه‌های زبانی و ادبی هر دو شاعر نقش مهمی در بازنمایی موتیف‌ها دارد. بهبهانی با تشبیهات حسی، تصاویر ملموس و اشیای روزمره، رنج زن و فقر را از منظر عاطفی، فردی و شهری بازنمایی می‌کند و از طنز تلخ، کنایه و روایت‌های عاطفی بهره‌می‌گیرد. در مقابل، آکین با زبان نمادین، ارجاع‌های اسطوره‌ای، تصاویر ذهنی، ساختار نحوی گسسته، رنج زنان را پدیده‌ای اجتماعی، ساختاری و تاریخی تصویرمی‌کند و فقر و خشونت را پیامد مستقیم تبعیض و سلطهٔ سیاسی می‌داند. باوجود این تفاوت‌ها، هر دو شاعر از زبان زنانه و صنایع ادبی مانند استعاره و تشبیهات محسوس، تصویرهای بدنی و عینی، تکرار، و جملات عاطفی و روایی برای نقد نابرابری و بازنمایی رنج مشترک زنان استفاده‌کرده‌اند؛ به‌گونه‌ای‌که زبان شاعرانهٔ آنان به ابزاری برای آشکارکردن فقر، خشونت، ناامیدی و نابرابری در دو بستر فرهنگی متفاوت تبدیل‌می‌شود. درنهایت، این پژوهش نشان‌می‌دهد که مشترکات میان بهبهانی و آکین محدود به مضمون نیست؛ بلکه در سطح جهان‌بینی و کارکرد اجتماعی شعر نیز شباهت‌های بنیادین دیده می‌شود.

کتابنامه

الف. منابع فارسی

آورتین‌زاده، بهرام؛ مصطفوی‌نیا، سیدمحمدرضی. (۱۳۹۸). «اثرپذیری عناصر ادبی در بیان موتیف‌های اجتماعی؛ بررسی تطبیقی اشعار احمد مطر و حسین اسرافیلی بر اساس مکتب آمریکایی». *زبان‌کاوی کاربردی*. سال سوم. شمارهٔ ۱. ۱۰۳-۱۲۴.

پارسانسب، محمد. (۱۳۸۸). «بن‌مایه، تعاریف، گونه‌ها، کارکردها و غیره». *نقد ادبی*. سال دوم. شمارهٔ ۵. ۷-۴۰. dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20080360.1388.2.5.3.4

بهبهانی، سیمین. (۱۳۸۴). *مجموعه اشعار*. تهران: نگاه.

تقوی، محمد؛ دهقان، الهام. (۱۳۸۸). «موتیف چیست و چگونه شکل می‌گیرد». *نقد ادبی*. شمارهٔ ۸. ۷-۳۱. dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20080360.1388.2.8.11.8

تقویُ، محمد؛ دهقان، الهام. (۱۳۹۰). «موتیف و گونه‌ها و کاربردهای آن در آثار داستانی صادق هدایت». *نقد ادبی*. سال ۴. شمارهٔ ۱۳. ۹۱-۱۱۵. dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20080360.1390.4.13.1.2

حلاجی، عباسعلی. (۱۳۹۸). «موتیف بن‌مایه و کارکرد آن در تبیین دیدگاه صادق چوبک و جلال آل احمد نسبت به انسان و جهان». *رسالهٔ دکتری*.

رضایت، فهمیه. (۱۳۹۸). «نقد و تحلیل موتیف در داستان‌های کوتاه گلی ترقی». *پایان‌نامهٔ کارشناسی ارشد*.

کمالی‌نهاد، علی‌اکبر؛ علی‌بیکی، صفیه. (۱۴۰۴). «تحلیل تطبیقی مضامین اعتراض و صلح در اشعار سیدحسن حسینی و محمود درویش بر اساس مکتب آمریکایی». *پژوهش در آموزش زبان و ادبیات عربی*. سال ۷. شمارهٔ ۲. ۱۷۶-۱۹۵. 10.48310/ALLE.2025.19612.1252

سوری، حسن. (۱۴۰۱). «شعر رحیم معینی کرمانشاهی و ایلیا ابوماضی در آیینهٔ ادبیات تطبیقی». *کاوش‌نامهٔ ادبیات تطبیقی*. دورهٔ ۱۲. شمارهٔ ۴. ۴۵-۶۴. doi.org/10.22126/jccl.2022.6646.2302

شریف‌پور، عنایت‌الله؛ سلیمانی، زهرا. (۱۳۹۸) .«بررسی تطبیقی مضامین اجتماعی در اشعار نیما یوشیج و احمد شوقی». *ادبیات تطبیقی*. دوره ۱۱. شمارهٔ ۲۰. ۱۰۱-۱۱۸. doi.org/10.22103/jcl.2019.2426

فتوحیُ، محمود (۱۳۹۰). *سبک‌شناسی نظریه‌هاُ رویکردها و روش‌ها*. تهران: سخن.

کوچری، رضا؛ صدرالدینی، اردشیر؛ یگانی، مصطفی. (۱۴۰۱). «بررسی تطبیقی مهم‌ترین مضامین اجتماعی در اشعار قاسم حداد و احمد شاملو». *مطالعات ادبیات تطبیقی*. دورهٔ ۱۶. شمارهٔ ۶۲. ۲۹-۴۴. doi.org/10.30495/clq.2022.1947937.2342.

یحیوی تاج‌آبادی، سپهر؛ شاهوردیانی، ناهید. (۱۳۹۸). «بررسی تطبیقی مضمون‌های محوری در شعر احمد شاملو و شارل بودلر». *پژوهش ادبیات معاصر جهان*.. دورهٔ ۲۴. شمارهٔ ۱. ۱۶۷-۱۹۲. doi.org/10.22059/jor.2019.264938.1742

ب. منابع لاتین

Akın, G. (1996). *Toplu Şiirler 1956-1991*. İstanbul: YKY.

Akın, G. (1998). *Sessiz arka bahçeler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Akın, G. (2000). *Toplu şiirler II: 1979–1998* (Genişletilmiş 2. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Akın, G. (2007). *Kuş Uçsa Gölge Kalır*. İstanbul: YKY.

Akın, G. (2008). *Uzak Bir Kıyıda 1984-2003*. İstanbul: YKY.

Akın, G. (2009). *Celâliler Destanı*. İstanbul: YKY

Akın, G. (2013). *Beni sorarsan*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Altunsoy, Ş. (2017). *Female subjectivity in the poetries of Eavan Boland, Kathleen Jamie and Gülten Akın* (Doctoral dissertation, Middle East Technical University).

Asiltürk, B. (2015). *Gülten Akın şiirinde dönemler*. İstanbul: Dergipark.

Avartein-Zadeh, Bahram, & Mostafaviniya, Seyyed Mohammad-Reza (2019). *"*The Influence of Literary Elements on the Expression of Social Motifs: A Comparative Study of the Poetry of Ahmad Matar and Hossein Esrafeili Based on the American School*." Applied Linguistic Studies*, Vol. 3, No. 1, pp. 103–124 (in Persian).

Behbahani, Simin (2005). *Collected Poems.* Tehran: Negah (in Persian).

Dinçer, F. (2011). *In-response to the western image of the oppressed Turkish woman: Voices of Turkish poets*. International Journal of Social Research.

Durmuş, G. (2023). *Gülten Akın'ın mevsimsel döngüyü işlediği şiirlerinde toplumcu gerçekçi poetikanın izleri*. İstanbul: SUTAD.

Fattouhi, Mahmoud. (2011). *Stylistics: Theories, Approaches, and Methods*. Tehran: Sokhan (in Persian).

Hallaji, Abbasali. (2019). "Motif, Theme, and its Function in Explaining Sadegh Chubak's and Jalal Al-e Ahmad's Views on Human and World." PhD Dissertation (in Persian).

İlhan, N. (2012). *Gülten Akın şiirinde kent, göç ve gecekondu algısı*. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 1(4), 85–106.

Kömür, Y. (2023). *Gülten Akın'ın şiirlerinde "ayna" imgesinin anlam çağrışımları*. İstanbul: ASM Journal.

Kouchari, Reza; Sadr-al-Din, Ardeshir; & Yegani, Mostafa (2022). *"*A Comparative Study of the Most Important Social Themes in the Poetry of Qasem Haddad and Ahmad Shamlu*." Comparative Literature Studies*, Vol. 16, No. 62, pp. 29–44 (in Persian).

Okçul, M. (2022). *Gülten Akın poetikası*. İstanbul: Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.

Parsanasb, Mohammad (2009). *"*Motif: Definitions, Types, Functions, and Related Issues*." Literary Criticism*, Vol. 2, No. 5, pp. 7–40 (in Persian).

Rezaeiat, Fahimeh (2019). *Criticism and Analysis of Motifs in Goli Taraghi's Short Stories.* MA Thesis (in Persian).

Salimi, Ali, & Alibeyki, Safiyeh (2025). *"*A Comparative Analysis of the Themes of Protest and Peace in the Poetry of Seyyed Hassan Hosseini and Mahmoud Darwish Based on the American School*." Research in the Teaching of Arabic Language and Literature*, Vol. 7, No. 2, pp. 176–195. (in Persian).

Sharif-Pour, Enayatollah, & Soleimani, Zahra (2019). *"*A Comparative Study of Social Themes in the Poetry of Nima Yushij and Ahmad Shawqi*." Comparative Literature*, Vol. 11, No. 20, pp. 101–118 (in Persian).

Souri, Hassan (2022). *"*The Poetry of Rahim Moeini Kermanshahi and Ilya Abu Madi in the Mirror of Comparative Literature*." Comparative Literature Studies*, Vol. 12, No. 4, pp. 45–64 (in Persian).

Taghavi, Mohammad & Dehghan, Elham. (2009). "What is a Motif and How Does it Form?" *Literary Criticism*, No. 8, pp. 7–31 (in Persian).

Taghavi, Mohammad & Dehghan, Elham. (2011). "Motif: Types and Applications in the Fictional Works of Sadegh Hedayat." *Literary Criticism*, Vol. 4, No. 13, pp. 91–115 (in Persian).

Tajabadi, Sepehr, & Shahvardiani, Nahid (2019). *"A Comparative Study of Central Themes in the Poetry of Ahmad Shamlu and Charles Baudelaire." Research in Contemporary World Literature*, Vol. 24, No. 1, pp. 167–192 (in Persian).

Yıldız, E. (2018). *Elinin hamuruyla erkek işine karışan bir şairin, Gülten Akın'ın poetikası*. İstanbul: UDEKAD.